

İLSAM

İlahiyat İlimleri Araştırma Merkezi

Türkiye Katılım Bankaları Birliği
Genel Sekreteri Osman AKYÜZ ile
Katılım Bankaları Üzerine
ÖZEL RÖPORTAJ

Faizsiz Bankacılıkta Finansal Sistem
Muhammet İlyas BOZKURT
TESAM - Ekonomik, Siyasal ve
Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı

Diyanet İşleri Başkanı
Prof. Dr. Ali ERBAŞ: Toplumun Faizsiz
Bankacılığa İhtiyacı Var

Kur'ân'da Faiz Kavramı ve
Faiz İle Mücadele
Akın KARADENİZ
TÜDEF Genel Başkanı

FAİZSİZ BANKACILIK
Özel Sayı

Faiz yiyenlerin davranışı, şeytanın peşine takılıp aklını çeldiği kimsenin davranışından farklı değildir. Bu onların, **“Alım-satım (ticaret) da tıpkı faizli işlem gibidir”** demeleri sebebiyledir. Allah alım-satımı **(ticareti)** helâl, faizli işlemi haram kılmıştır. Her kime, Rabbinden bir öğüt ulaşır da faize son verirse geçmişte olan kendinindir; artık onun işi Allah’a aittir. Kim de devam ederse, işte onlar cehennemliktir. Hep orada kalacaklardır.

(Bakara Suresi; 2/275)

İLSAM Başkanı
Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

İLSAM adına imtiyaz sahibi
Akın KARADENİZ

Editör
Muhammet AYDOĞAN
Mustafa Ragıp GÖKMEN

Hukuk Danışmanı
Av. Metin ALTINSOY

Tasarım & Grafik
Revizyon Medya

Baskı
Furkan Ofset

Adres
Üçevler Mah. Burçak Sok. No:6
Vizyon Plaza Kat:2
Nilüfer / BURSA

Tel&Fax
0 224 256 72 00

Şubat 2018

İçindekiler

- 6** TKBB Genel Sekreteri Osman AKYÜZ İle
Faizsiz Bankacılık Üzerine Röportaj
- 10** Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ:
'Faizsiz Bankacılığa Toplumun İhtiyacı Var'
- 12** Faizsiz Bankacılıkta Finansal Sistem
Muhammet İlyas BOZKURT - TESAM Genel Başkanı
- 15** Kâr Payının Faizden Farkı
- 21** Geleneksel Sistemin İkamesi 'Katılım Bankacılığı'
Yrd. Doç. Dr. Resul YAZICI

22 Başbakan Yardımcısı Mehmet ŞİMŞEK: '100 Milyar Doları
Bulan Yastık Altı Altını Sisteme Kazandırmak İstiyoruz'

23 BDDK Başkanı Mehmet Ali AKBEN:
Faizsiz Bankacılığı Pazar Payını %15'e Çıkarmalıyız

24 İslâmi Finansta Paylaşma, İktifa ve İkna Değerleri
Adnan Ahmed Yusuf ABDULMALEK- Albaraka Türk Yön. Kur. Bşk.

26 Kur'ân'da Faiz Kavramı ve Faiz ile Mücadele
Akın KARADENİZ - TÜDEF Genel Başkanı

34 Sorularla Katılım Bankacılığı
Diğer Bankalardan Farkları ve Temel Özellikleri

40 Diyanetten Katılım Bankacılığına Özel Çalışmalar

Mevduat bankaları ile katılım bankalarının temel farklılığı bizim bankalarımızın faizi finans sisteminde devre dışı bırakmaları.

Türkiye’de faizsiz finansa bir talep var. Devletin bu işe girmiş olması, destekliyor olması da çok önemli.

Katılım Bankacılığı daha oluşum sürecini tamamlayabilmiş değil, ürün çeşitliliği yeterli değil onları geliştirmemiz artırmamız lazım. Ekonominin hemen hemen her sektörünü finanse eder konumda olmamız lazım.

TKBB Genel Sekreteri Osman AKYÜZ ile **Faizsiz Bankacılık Üzerine**

Türkiye Katılım Bankaları Birliği(TKBB) Genel Sekreteri Osman Akyüz ile katılım bankalarının geleceğine ışık tutacak bir röportaj gerçekleştirdik. Akyüz’e göre katılım bankaları henüz gelişim aşamasında olmasına rağmen krizler karşısında mevduat bankalarına göre daha dayanıklı. Çünkü banka ile tasarruf sahibini ortak yaparak ortaya çıkabilecek kayıpları minimize ediyor.

Katılım bankalarının mevduat bankalarından en önemli farkı; mevduat bankaları vatandaşın faiz taahhüdü esasına göre para topladığı halde katılım bankaları kâr ve zarara ortaklık esasına göre para toplamaktadır.

Katılım bankası nedir? Diğer bankalardan ayrılan özellikleri nelerdir?

Türkiye’de bankacılık kanunumuzda üç çeşit banka var. Mevduat bankaları, katılım bankaları bir de kalkınma ve yatırım bankaları. Sadece iki tür banka halktan tasarruf topluyor; mevduat bankaları ve katılım bankaları... Biliyorsunuz bankalar; paranın muhafaza edildiği, paranın transfer edildiği, paranın ticarete aracı olarak kullanıldığı, çek karnesi kredi kartı gibi bankacılık hizmetlerinin verildiği vs. bir de piyasaya ve işletmelere finansman sağlandığı aracılık hizmetleri gibi bir takım bankacılık hizmetleri veriyorlar.... Yani halktan topladıkları parayı ticaretin ve sanayinin emrine sunuyorlar. Katılım bankalarının mevduat bankalarından en önemli farkı; mevduat bankaları vatandaşın faiz taahhüdü esasına göre para topladığı halde katılım bankaları kâr ve zarara ortaklık

esasına göre para toplamaktadır. Yani katılım bankası ile para sahibi arasındaki ilişki bir ortaklık ilişkisi. Burada katılım bankası tasarruf sahibinin parasını işletici konumda. Bu toplanan paralar İslâm fıkhnın uygun gördüğü usullerle ticaretin, üretimin, sanayinin finansmanında kullanılıyor. Elde edilen gelirler de hesap sahipleri ile paylaşıyor. Daha çok havuzlar bazında veya hesap kümeleri bazında yapıyoruz. O havuzlara veya hesaplara katılım nispetinde her hesap sahibi gelirden hisse alıyor. Para batmışsa o batan paradan da hissesini alıyor tabi. Yani para sahibi de kara ve zarara iştirak etmiş oluyor. Yani mevduat bankaları ile bizim bankalarımızın temel farklılığı bizim bankalarımızın finans sisteminde faizi devre dışı bırakmaları. Katılım bankaları bu ilkelerine uyma gayreti içinde.

Faizsiz bankacılığın günümüz ekonomisindeki yerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sektörün 30-35 yıllık bir geçmişi var. Ancak faizsiz finans endüstrisi henüz gelişim sürecini tamamlayamadı. Hala dünya genelinde bu işin kuralları, kaideleri, standartları tam netleşebilmiş değil. AAOFI dediğimiz uluslararası bir kuruluş var. O faizsiz bankacılığa ilişkin fıkhi kuralları muhasebe kurallarını etik kuralları oluşturmaya çalışıyor. Her ülkede de buna benzer gayretler var. Ancak bu kurallar henüz daha tam tekâmül etmiş değil.

Faizsiz bankacılığı Türkiye’de tam anlamıyla kurumsallaşması adına ne gibi çalışmalar var?

En başta yeni bir kanun çalışması var. BDDK öncülüğünde birliğimizin ve diğer paydaşların da katkısıyla bir kanun tasarısı hazırlanıyor. O tasarıda Türkiye’de de bu standartları belirleyecek bir kurum ihdas ediliyor; Merkezi Danışma Kurulu veya Standartlar Kurulu dediğimiz kurul. Kanuni ismi henüz netleşmiş değil. Burada daha çok yaptığımız işin fıkhi yönden uygunluğu ve ilkeleri üzerinde çalışılıyor, bu faizsiz ilkeler netleştirilmeye çalışılıyor. Bu finansal kurumları ayırtıştırmanın ölçüleri tespit edilmeye çalışılıyor. Yapılacak çalışmalarla sadece bankalara değil sigorta (Tekafül) şirketlerine, sermaye

piyasasında faaliyet gösterecek şirketlere, bireysel emeklilik şirketlerine kadar uygulanacak genel ilkeler tespit edilecek. Katılım Bankacılığı daha oluşum sürecini tamamlayabilmiş değil, ürün çeşitliliği yeterli değil onları geliştirmemiz artırmamız lazım. Ekonominin hemen hemen her sektörünü finanse eder konumda olmamız lazım. Bu hazırlanan kanun tasarısı ile hazırlanan bir mevzuat. Yerli bir sistem oluşturmaya çalışıyoruz.

Katılım bankalarının finans sektöründeki payı nasıl artırılabilir?

Bu çok boyutlu bir mesele... Sermaye tabanı çok önemli bankacılıkta, çok ciddi sermaye gerekiyor. Öz varlığı koymadan bankaları büyütme mümkün değil. Mesela özvarlığın 10 katına kadar fon toplayıp vatandaşlardan alabiliyorsun, dolayısıyla orada sermaye tabanının da büyümesi, yeni oyuncuların piyasaya girmesi lazım. Fakat en önemli şey bu hizmete olan talebi artırmak. O talep için de bu finans hizmetinin ilkelerine uygun olarak faaliyet göstermesi lazım. Diğer bir husus da rekabet edebilmeli bu bankalar. Yani, piyasadaki diğer mevduat bankaları ile veya diğer finansal kuruluşlar ile rekabet edebilmeliler.

Sermaye tabanı çok önemli bankacılıkta, çok ciddi sermaye gerekiyor. Öz varlığı koymadan bankaları büyütme mümkün değil. Mesela özvarlığın 10 katına kadar fon toplayıp vatandaşlardan alabiliyorsun, dolayısıyla orada sermaye tabanının da büyümesi, yeni oyuncuların piyasaya girmesi lazım.

Din üzerinden ticaret yapılıyormuş gibi bir anlayış oluşmasın diye Türkiye'de belli hassasiyetler var.

Kamunun katılım bankalarına yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben kurulduğu günden beri bu işin içindeyim. Türkiye'de uzun bir süre devlet bu işe ilgisiz kaldı. Hatta kamuda çok güçlü zorluklarla karşılaştık. Ancak 2002'den beri devlet yeterince ilgi gösteriyor yardımcı oluyor. Hatta devlet iki tane katılım bankası kurdu, yani bu işe sermaye de koydu.

Hükümet nezdinde Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu oluşturuldu. Devlet kurumlarında, Borsa'da, Hazine'de, BDDK'da sorunlu alanları çözmeye konusunda onları talimatlandırdı. Üç ayda bir ilgili kurumları toplayıp onlarla meseleler konuşuluyor. Dolayısıyla bugün bu açıdan sektörün herhangi bir sıkıntısı yok, sektör diğer bankalarla eşit bir hukuki zemine gelmiş durumda. Hatta önümüzdeki süreç için bir de kanun tasarısı hazırlandı. Şu anda Türkiye'de mevcut siyasi irade faizsiz bankacılığa, faizsiz finansa ciddi anlamda destek veriyor. Bunu bir imkân, çeşitlilik olarak görüyor. Kurallarıyla, ürünleriyle, müesseseleriyle, sermayeleriyle güçlü çalışabilir kurumlar olması için gayret sarf

“

Türkiye'de katılım bankalarının 1000 tane şubesi var. Mevduat bankalarının 11000 tane şubesi var. Dolayısıyla şube sayımızı, hizmet çeşitliliğini artırmamız, teknoloji ve dijitalleşmeyi bu hizmette kullanmamız lazım.

”

ediyor.

Biz de o gayretin içerisindeyiz. Birlik olarak 2015'te uluslararası bağımsız bir denetim şirketine bir strateji belgesi hazırlattık. O strateji doğrultusunda kamu kurumlarının da desteğiyle ciddi çalışmalar yapıldı. Türkiye'de son üç beş yıldır üniversiteler, sivil toplum kuruluşları bu işe destek veriyorlar, bu konuyu çalışıyorlar. Sizin derginiz de bunu yapıyor. Dolayısıyla hep beraber bu işi bir yere taşıyacağız.

Bu gayretler nasıl bir sonuca ulaşabilir peki?

Toplumsal tabanının oluşturulması, geliştirilmesi lazım. Şimdi Türkiye'de katılım bankalarının 1000 tane şubesi var. Mevduat bankalarının 11000 tane şubesi var. Dolayısıyla şube sayımızı, hizmet çeşitliliğini artırmamız, teknoloji ve dijitalleşmeyi bu hizmette kullanmamız lazım. Farkındalığımızı ortaya çıkarmalıyız. Bu sektör hakikaten genç bir sektör. Türkiye'de yeni yeni ortaya çıkıyor. Belirli hassasiyetler nedeniyle şimdiye kadar kendimizi çok da rahat anlatamadık. Din üzerinden ticaret yapılıyormuş gibi bir anlayış oluşmasın diye Türkiye'de belli

“

Bu sistem kesinlikle finansal krizlere daha dayanıklı. Çünkü tasarruf sahibi ile müesseseler ortaklık yapıyor.

hassasiyetler var. Ama artık kamuoyu bu kurumların da ekonomik müesseseler olduğunu, ülkeye ciddi katkılar sağladığını kabul ediyor. Diğer yandan da Türkiye sermaye birikimi açısından çok kit imkânlarla sahip. Sermaye birikimini artırmamız lazım, tasarrufları büyütmemiz lazım. Bu kurumlar da bu işe zemin oluyorlar. Kamu bankalarının da bu işe girmesini destekledik, destekliyoruz. Her türlü sermayenin bu sisteme girebileceğini, herkese açık olduğunu vurguluyoruz. Oyuncu sayısının artmasında fayda var.

Katılım bankaları müşteri nezdinde neden tercih sebebi olmalı sizce? Sizin de belirttiğiniz gibi sonuçta henüz gelişim aşamasında. Bu, katılım bankalarını daha riskli yapmaz mı?

Bu sisteme eleştiriler de var ve bu da gayet doğal. Ama bu sistem kesinlikle finansal krizlere daha dayanıklı. Çünkü tasarruf sahibi ile müesseseler ortaklık yapıyor. Yani para battığında müessesenin bilançosuna zarar yazmıyor. Zarar ortaklar arasında paylaşılıyor. O yüzden krizlere çok daha dayanıklı.

Bakın 2001 krizinde bizim kuruluşlar, o zaman ki adı özel finans kurumlarıydı, krizde %50'ye varan fon çekilişleri oldu ama sistem ayakta kaldı. Eğer doğru dürüst denetim sistemi var ise bu müesseselerin batma ihtimali çok zayıf. Ben o zamanlar sektörde yöneticiydim. Kaynağın %50'si çekildiği halde müessese ayakta kaldı. Ayrıca 'Güvence Fonu' adlı bir sigorta sistemi de oluşturduk. Sigorta, sistemi daha korunaklı hale getirdi. Sigorta faizsiz bankacı-

lığa aykırı değil. Sigorta müesseseyi koruyor; senin benim paramı değil. Öncelikle müessese-senin ayakta kalmasını sağlıyor. Müesseseyi çalışır vaziyette tutma gayretidir bu. Sigorta şirketi normal faaliyetine müdahale etmiyor. Dolayısıyla müessese senin başına bir şey gelirse vatandaşın hakkını ödeyecek.

Türkiye'de katılım bankalarına müşterilerin halihazırda ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben sistemin gelişeceğini düşünüyorum ama öyle müşteriler gelip kapıda sıraya dizilmiş değiller. Ciddi bir rekabet var; pazarlama yapmak, kendimizi anlatmak durumundayız. Halka kendimizi inandırmak durumundayız. Para işi güvenle alakalı bir şey. İnsan tasarrufunu size emanet edecek, finansal hizmetini sizden almayı hesaplar hale gelecek. O da sizin marifetiniz. Esasında bu işin talebi var. Bizim de bu işi iyi yapmak kaliteli yapmak memlekete hizmet anlamında bu işi korunaklı hale getirmek gibi görevlerimiz var. Sürdürülebilir bir zeminde bu işi yapmamız lazım. Müesseselerimizin finansal sağlamlığını önde tutmamız lazım. Öyle saman alevi gibi olmamamız lazım. Bunun örneklerini de gördük. Yanlış yollara saparak hızlı büyüyenler oldu. Türkiye'de bu sistem kurulmuştur bu sistemi geliştirmemiz lazım. Türkiye'de 5 tane banka var. İnşallah bu 10 tane olur 20 tane olur. Faizsiz Finansın toplamda aldığı hisse şu an yüzde 5, bu 10 olur 20 olur. Bu da, sektör olarak bizim, devletin, paydaş kuruluşların ve toplumun gayretiyle ve desteğiyle alakalı bir şey.

Bizim bu işi iyi yapmak, kaliteli yapmak, memlekete hizmet anlamında bu işi korunaklı hale getirmek gibi görevlerimiz var. Sürdürülebilir bir zeminde bu işi yapmamız lazım. Müesseselerimizin finansal sağlamlığını önde tutmamız lazım. Türkiye'de bu sistem kurulmuştur, bu sistemi geliştirmemiz lazım.

“

Türkiye'de 5 tane banka var. İnşallah bu 10 tane olur 20 tane olur. Faizsiz Finansın toplamda aldığı hisse şu an yüzde 5, bu 10 olur 20 olur. Bu da, sektör olarak bizim, devletin, paydaş kuruluşların ve toplumun gayretiyle ve desteğiyle alakalı bir şey.

”

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ:

‘Faizsiz Bankacılığa Toplumun İhtiyacı Var’

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Din İşleri Yüksek Kurulu’nunca ‘Faizsiz Ekonomi Modeli Çalıştayı’ gerçekleştirildi. Çalıştay’da konuşan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ, faizsiz bankacılık sisteminin toplum tarafından talep edildiğini ve ihtiyacın olduğunu belirtti.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ, “Faizsiz finansın temel ilkelerinin toplumda yaygınlık kazanabilmesi için, gerekli hukukî, idarî ve ekonomik düzenlemelerin yapılmasına şiddetle ihtiyaç vardır” dedi.

12-14 Ekim 2017 tarihlerinde Ankara Kızılcahamam’da düzenlenen ‘Faizsiz Ekonomi Modeli Çalıştayı’na Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Dr. Ekrem KELEŞ, İlahiyat ve ekonomi alanında çalışan akademisyenler katıldı. Faizsiz Ekonomi Modeli Çalıştayı’nın açılış konuşmasını yapan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ, Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından düzenlenen bu tür toplantıların ve toplantılar neticesinde çıkacak sonuçların toplum için hayati bir öneme sahip olduğunu belirtti.

İktisadi konuların alt başlıklar halinde teferruatlı bir şekilde ele alındığı toplantıda yaptığı konuşmada, sosyal hayatta karşılaşılan konulara ilişkin İslâmî ölçülerin dikkate alınması gerekliliğini vurgulayan Başkan Prof. Dr. Ali ERBAŞ, “Üstün yeteneklerle donatılan insan sosyal bir varlık olarak toplum içinde yaşamak zorundadır. İnsanın hemcinsleriyle ve toplumla ilişkilerinin en önemli alanlarının başında ise

ekonomik ilişkilerin yani iktisadi faaliyetlerin geldiği hepimizin malumudur” dedi.

FAİZSİZ FİNANS

İslâm dünyasının karşı karşıya kaldığı problemler ve bu problemlerden kaynaklanan değişim olgusunun birçok alanın yanında ekonomik düşünce sahasında da kendisini gösterdiğini ifade eden Prof. Dr. Ali ERBAŞ, Diyanet İşleri Başkanlığının ve Din İşleri Yüksek Kurulunun mesûliyetinin daha da arttığını kaydettiği konuşmasında, “Ekonomik alanda yaşanan hızlı ve köklü değişimler, İslâm dünyasındaki ilim adamlarını alternatifler üzerinde çalışmaya sevk etmiştir.

18. yüzyıldan bu yana İslâm dünyasının karşı karşıya kaldığı problemler, bunlardan kaynaklanan değişim olgusu, birçok alanın yanında ekonomik düşünce sahasında da kendisini göstermiştir. Özellikle ekonomik alanda yaşanan hızlı ve köklü değişimler karşısında İslâm dünyasında da ‘İslâm iktisadı’ ve ‘İslâm ekonomisi’ kavramları konuşulmaya başlanmıştır.

Bilhassa Batı tarafından geliştirilen bankacılık sisteminin bütün dünyayı etkisi altına alması, İslâm dünyasındaki ilim adamlarını konu ile ilgili araştırmalar yapmaya, alternatifler üzerinde çalışmaya sevk etmiştir. Faizsiz finans uygulamalarının sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi için İslâm İktisadı çerçevesinde dile getirilen değerler manzumesinin etkinlik kazanması gerekmektedir.”

19. yüzyıldan itibaren İslâm âleminde alternatif olarak faizsiz bankalar ve finans kurumlarının teşekkülü gündeme gelmiştir. Konuyla alakalı teorik çalışmalar ve uygulamalar neticesinde 1970’li yıllardan itibaren faizsiz finans ve bankacılık uygulamaları İslâm dünyasının muhtelif bölgelerinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ülkemizde ise faizsiz finans sektörü 1980’lerde faaliyete geçmiş, 1990’larda artış kaydetmiş, son on beş yıl içerisinde de bütün dünyada görülen gelişmelere paralel olarak büyük bir ivme kazanmıştır. Faizsiz finans sektörünü teorik açıdan besleyen İslâm İktisadı araştırmaları da Türkiye’de yarım asrı aşkın bir zamandır devam etmektedir” ifadelerinin altını çizdi.

FAİZSİZ FİNANS STANDARTLARI KURULU

Konuşmasında ‘Faizsiz Finans Standartları Kurulu’na vurgu yapan Prof. Dr. Ali ERBAŞ, “Faizsiz finans uygulamalarının sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi, toplumda bu uygulamalara yönelik bilinçli bir talebin oluşması için, İslâm İktisadı çerçevesinde dile getirilen değerler manzumesi ve dünya görüşünün etkinlik kazanması gerekmektedir. Türkiye’de yasal düzenleme çerçevesinde ‘Faizsiz Finans Standartları Kurulu’ veya benzeri bir yapılanma, toplumun bilinçlendirilmesi noktasında da gayret göstermelidir. Faizsiz finans sektöründe görülen büyümeyle birlikte, konuyla ilgili yasal düzenleme yapılma aşamasına gelinmesi memnuniyet verici bir gelişmedir. İslâm dünyasında faizsiz bankacılık adı altında gerçekleştirilen uygulamaların bir standarda

bağlanabilmesi, bu hususta ortak bir yöntem geliştirilebilmesi ilgili sektörün en önemli meseleleri içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda ülkemizde yapılması düşünülen yasal düzenleme çerçevesinde kurulması planlanan “Faizsiz Finans Standartları Kurulu” veya benzeri başlıklı bir yapılanma; finans sektörünün işleyişini düzenleme ve kontrol işlevinin yanında, faizsiz finansın neden gerekli olduğu hususunda toplumun bilinçlendirilmesi noktasında da gayret göstermelidir. Zira gerçek anlamda faizsiz bir finans sektörü ancak, İslâm İktisadı kavramıyla ifade edilen dünya görüşü ve bu görüşün desteklediği bir iktisadî-ahlaki zihniyet çerçevesinde hayata geçebilir” dedi.

“TOPLUM ÜZERİNDE BİLİNÇ OLUŞTURULMALI”

Faizsiz finans sisteminin yanlış uygulanması konusunda uyarılarda bulunan Prof. Dr. Ali ERBAŞ, “Eğer İslâm’ın iktisadî ilkeleriyle faizsiz finans uygulamaları arasında sağlıklı bir ilişki kurulamazsa, bu uygulamaların konvansiyonel finans sektörünün gördüğü işlevleri görecektir. Onun için meselenin teorik boyutundan, sistemsal altyapısına, ilmi boyutundan uygulama sahasına kadar bütün açılardan oldukça titiz ve ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Finans alanıyla ilgili istisna sayılabilecek bazı fetvaların genelleştirilmesi veya oldukça kompleks ve hareketli olan bir alanda standart fetvaların oluşturulması hususunun mahzurları da müzakere edilmelidir.

Faizsiz finansın temel ilkelerinin toplumda yaygınlık kazanabilmesi için, gerekli hukukî, idarî ve ekonomik düzenlemelerin yapılmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Bunun yanında faizin neden insanın ve toplumun hayrına olmadığı yalnızca dinî saiklerle değil, iktisadî açıdan makul söylemlerle anlatılarak faizsiz finans hakkında toplum üzerinde bir bilinç oluşturulması için çaba sarf edilmelidir” ifadelerini kullandı.

Prof. Dr. Ali ERBAŞ, “Eğer İslâm’ın iktisadî ilkeleriyle faizsiz finans uygulamaları arasında sağlıklı bir ilişki kurulamazsa, bu uygulamaların konvansiyonel finans sektörünün gördüğü işlevleri görecektir bazı enstrümanları meşrulaştıran birer araç haline dönüşme riski söz konusu olacaktır.”

Diyanet İşleri Başkanı

Prof. Dr. Ali ERBAŞ:

“Ekonomik alanda yaşanan hızlı ve köklü değişimler karşısında İslâm dünyasında da ‘İslâm iktisadı’ ve ‘İslâm ekonomisi’ kavramları konuşulmaya başlanmıştır.”

“Faizin neden insanın ve toplumun hayrına olmadığı yalnızca dinî saiklerle değil, iktisadî açıdan makul söylemlerle anlatılarak faizsiz finans hakkında toplum üzerinde bir bilinç oluşturulması için çaba sarf edilmelidir.”

Faizsiz Ekonomi Modeli Çalıştayı

“Nasıl ki, helal ve haram birbirinin zıddıdır; faiz ve ticaret de birbirinin zıddıdır.”

Faizsiz Bankacılıkta Finansal Sistem

Muhammet İlyas BOZKURT

TESAM (Ekonomik, Siyasal ve Stratejik Araştırma Merkezi) Başkanı, Finans Uzmanı

‘Günümüz dünyasındaki mevcut ekonomik sistemlerin istinat noktası faizdir. Temel dayanak noktası faiz olan bu ekonomik sistemler, iki milyar mensubu bulunan İslâm dininin temel prensiplerine ters düşmektedir. Bu nedenle faizsiz ekonomi öğretisinin prensiplerinin belirlenmesi ve bu prensiplere uygun finansal sistemin oluşturulması gerekmektedir.’

Cenâb-ı Hakk muciz’ül beyan olan Kur’ân-ı Kerim’de, “ticareti helal, faizi haram kıldım” buyurarak, icazkârane bir anlatımla faizin illetine parmak basıyor.

PARANIN ROLÜ VE FONKSİYONU
Faizsiz bankacılığın iyi anlaşılmasının en doğru yolu, paranın İslâm’daki rolünün ve fonksiyonunun iyi tespit edilmesine bağlıdır. Bu durumda iki noktanın altını çizmek gerekir. Birinci Nokta: Modern iktisatçılara göre paranın tarihi seyri trampadan başlayıp, mal para, kâğıt para ve son olarak da kaydı para şeklinde gerçekleşmiştir. Tarihi kaynaklar incelendiğinde, İslâmiyetten önce kullanılan dinar ve dirhem gibi para birimlerinin yerine ikame edilmek üzere Hz. Peygamberin para çıkarmadığı ve bu paraların kullanılmasına izin verildiği görülmektedir. Bu

da gösteriyor ki; İslâmî açıdan bir şeyin para olarak kabul edilmesi Kur’an ve sünnet ile sabit olması gereken dini bir konu değildir. Paranın temel fonksiyonlarını yerine getiren her şey para hükmündedir. Bu konudaki temel kıstas paranın yapıldığı madde, şekil ve isim değil; onun icra ettiği fonksiyonlardır. (1)
İkinci Nokta: İslâmî düşüncede para yalnızca bir mübadele aracıdır; para alınıp satılan bir mal olamaz. İslâm’da faizin durumu “El-Mukaddime” adlı kitapta şu şekilde izah edilmiştir:

Faiz Ve Ticaret Birbirinin Tam Zıddıdır

Cenâb-ı Hakk muciz’ül beyan olan Kur’ân-ı Kerim’de, “ticareti helal, faizi haram kıldım” buyurarak, icazkârane bir anlatımla faizin illetine parmak basıyor. (Bakara Sûresi;2/275)
İlm-i belağatta bir düsturdur ki, bir mananın

Para sadece bir değer ölçüsüdür. Ticareti kolaylaştırır. Faiz ise mal karşılığı bulunmayan paranın kendi kendine nemalanmasıdır. Bu ise parayı araç olmaktan çıkarır, bir mal haline getirir.

zıddını o mana ile zikretmek veya o mananın fiilini veya failini zıddıyla zikretmek, mefhum manayı tebellür ettirir. Cenâb-ı Hakk ayet-i kerimde “ticaret ve helal” kavramlarını, “faiz ve haram” kavramlarıyla yan yana kullanarak, remzen ve manen şöyle der: “Nasıl ki, helal ve haram birbirinin zıddıdır; faiz ve ticaret de birbirinin zıddıdır.” Dikkatle analiz edildiği zaman görülür ki, ticaret ve faiz birbirinin zıddıdır. Şöyle ki: Ticarete bir mal veya hizmet alınır ve satılır. Bu alım-satımdan bir kâr elde edilir. Burada para sadece bir değer ölçüsüdür. Ticareti kolaylaştırır. Faiz ise mal karşılığı bulunmayan paranın kendi kendine nemalanmasıdır. Bu ise parayı araç olmaktan çıkarır, bir mal haline getirir.

Faiz Ticareti Nasıl Öldürür?

Mesela bir banka ya da finans kurumu, kendisine taşıt kredisi için gelen bir müşterisinin eline taşıt kredisi olarak on bin lira verse ve bir yıl vade

ile on iki bin lira geri alsa, bu faiz olur. Ancak, aynı banka, taşıt kredisi isteyen şahsın almak istediği arabayı peşin para ile on bin liraya kendisi alsa ve dilediği vade oranı ile o şahsa satsa, aradaki vade farkı “peşin al, vadeli sat” hükmünce, helaldir. Çünkü birinci işlem faiz olup, paranın kendi kendine nemalanmasına sebebiyet verir ki, bu yaygınlaştığı takdirde, ticareti öldürür. Zira parası olan yatırım yapmaz, fabrika açmaz, ticaret yapmaz; yani risk almaz, kolay para kazanma yolu olan tefeciliği tercih eder. Yahut parasını bir tefeci ya da bankaya yatırmak sureti ile kendisini garantiye alır. Bu ise üç felaketi netice verir:

Faizin Yol Açtığı Üç Felaket

Birinci Felaket: Faiz, parası olan zengini tembelliğe, tenpervelliğe, rahat ve rehavete iter. Çalışmayan ve helal yoldan para kazanmayan adam, çalışmanın önemini ve çalışan adamın kıymetini bilmez. Bu ise zengin ve fakir arasında düşmanlığa sebep olur ki, dünya tarihinin en büyük zengin-fakir mücadelesi sosyalizm ve kapitalizm arasında geçen yüzyılda gerçekleşmiştir. Binlerce insanın ölümüne, milyonlarca insanın perişaniyetine sebep olmuştur.

İkinci Felaket: Zengin, gittikçe zengin olur; fakir de gittikçe fakirleşir. Çünkü zengin adamın faizdeki parası katlanarak artar. Bu ise malın maliyetini artırır. Piyasaya üretim darlığı, enflasyon ve hayat pahalılığı şeklinde yansır. Bu netice de fakiri gittikçe fakirleştirir.

Zengin ve fakir arasındaki uçurum genişledikçe suç oranı artar, suçlular cesaret bulur, çok büyük sosyal patlamalar ve ihtilallerin zemini hazırlanmış olur. Tarihin başından beri zengin ve fakir arasındaki uçurumun genişlemesi her zaman felaketleri netice vermiştir.

“Zengin ve fakir arasındaki uçurum genişledikçe suç oranı artar, suçlular cesaret bulur, çok büyük sosyal patlamalar ve ihtilallerin zemini hazırlanmış olur.”

“
Ticarete gelince,
faizin zıddıdır;
üretmektir,
hizmettir,
almaktır,
satmaktır;
işsizlere iş
bulmaktır, açları
doyurmaktır.”
”

Basitçe belirtmek gerekirse, kâr payı ile faiz arasındaki temel fark, faizde anaparanın vade sonundaki kazancı taahhüt edilirken, kâr payında kazancın destek verilen projelerin verimliliğine göre oluşmasıdır.

İslâm, arada mal alımı-satımı bulunan ticari işlemlerde vade farkını caiz görmüş; mal karşılığı bulunmayan paranın kendi başına bir mal olarak kabul edilmesine ve bu malın (yani paranın) satışına ise cevaz vermemiştir.

Zengin ve fakir arasındaki uçurumu kapatan, zekât vermek ve faizden uzak durmaktır. Bir toplumda faiz yayıldıkça ve zekât müessesesi körelidikçe, zengin ve fakir arasındaki uçurum büyür.

Üçüncü Felaket: Parasını faize yatıran adam garantili para kazandığından, kendisini riske atıp, yatırım yapmaz. Yatırım ise, işsizlere istihdam, topluma üretim demektir. Yani ticaret demektir. Faiz arttıkça ve yaygınlaştıkça, ticaret yavaşlar, körelir ve yok olur. Ticaret canlandıkça ve piyasa münbit hale geldikçe faiz zayıflar, körelir ve yok olur. Demek bunlar birbirinin zıddıdır. Aynen ayet-i kerimde, “Allah size ticareti helal, faizi haram kılmıştır” ifadesinde buyrulduğu gibi.

Elhâsıl; faiz hem ferdi, hem içtimai açıdan fevkalade dehşetli bir beladır. İçtimai bir hastalıktır. Koca bir çınarın gövdesini kemiren kurtlar gibi, bir toplumu içten içe kemirir ve bitirir. Hem ferdi, hem içtimai zararları göz önünde bulundurularak, işin ehemmiyetine binaen Kur'an-ı Kerim, “faiz yiyenlere Allah ve Resulü savaş ilan etmiştir” buyurarak, dehşetkarane bir ifade ile ehl-i ribayı tehdit etmiştir.

Ticarete gelince, faizin zıddıdır; üretmektir, hizmettir, almaktır, satmaktır; işsizlere iş bulmaktır, açları doyurmaktır. Zengin ve fakir arasını yaklaştırır. İnsanları suça girmekten muhafaza eder. Piyasayı canlandırır. Helal kazancın bereketi ile topluma huzur ve mutluluk getirir. Bunun için

Allah Resulü (sav) “dürüst iş adamı (tacir) mahşer günü, peygamberler, şehitler ve alimlerle beraber olacaktır” (Kütüb-i Sitte, 6619) buyurmuştur. (el-Mukaddime, 2014, 184-186) Burada da görüldüğü üzere İslâm sistemi arada mal alımı-satımı bulunan ticari işlemlerde vade farkını caiz görmüş; mal karşılığı bulunmayan paranın kendi başına bir mal olarak kabul edilmesine ve bu malın (yani paranın) satışına ise cevaz vermemiştir. İşte paraya atfedilen değer ve bakış tarzının da buna göre düzenlenmesi gerekmektedir. Faizin helal olmayışı da bu hususla alakalıdır.

Faizsiz bankacılıkta ise tasarruf sahibiyle banka arasında bir borç-alacak ilişkisi değil, bir kâr-zarar ortaklığı ilişkisi söz konusudur. Faizsiz çalışma esasına dayalı kâr payı ise, taraflarca belirlenen vadeye kadar ticari veya sinai bir ekonomik faaliyette kullanılan anaparanın elde ettiği kârın vadesi geldiğinde anlaşılan oranda taraflara dağıtılan kısımdır. Kısaca ve basitçe belirtmek gerekirse, kâr payı ile faiz arasındaki temel fark, faizde anaparanın vade sonundaki mutlak kazancı taahhüt edilirken, kâr payında kazancın destek verilen projelerin verimliliğine göre oluşmasıdır.

Dipnot:

(1) Gözübenli, B. (1986). *Para kavramına İslâmî yaklaşım üzerine bazı düşünceler, para faiz ve İslâm, tartışmalı ilmi toplantılar dizisi 4. İstanbul: İlimi Neşriyat. s.72-78.*

Kâr Payının Faizden Farkı

Faiz ve kâr payı toplumda insanların en çok karıştırdığı ve katılım bankacılığının anlaşılmasında en çok soru işaretlerinin olduğu iki kavram. Bu kavramların doğru anlatılması ve iyi anlaşılması insanların katılım bankalarına olan güveninin tesis edilmesinde önemli bir etken oluşturur.

Kâr payı faizden üç yönden farklılaşmaktadır. Birincisi paranın zaman değeri, ikincisi reele karşı nominal oranlar ve üçüncüsü ise fahiş faizdir. Paranın zaman değeri ile ilgili olarak klasik görüşe göre tüketim ile tasarruf arasındaki bedelin marjinal oranı gerçek faiz oranını vermektedir. Bununla ilgili olarak mal/hizmet satışı söz konusu ve peşin satış fiyatına vadeden kaynaklanan kâr eklenmişse buna itiraz söz konusu değildir. Çünkü bu satış şekli faizsiz sistemde murabaha olarak adlandırılmaktadır. İtiraz edilen konu paranın para ile değiştirilmesi ve ek miktar istenmesidir. Reelee karşı nominal oranlar ile ilgili olarak gelecek belirsizliklerle doludur, oysa faiz miktarı önceden belirlenmektedir. Fahiş faiz ile ilgili olarak kredi kullandıran, reel ve nominal oran arasındaki miktarın riskini üstlenmektedir. Nominal oran; faiz içermeyen maliyetlerle (hizmet maliyeti+genel giderler) bankanın

pazarlık gücünün belirlediği zamlı miktarı içermektedir (Matthews ve Tlemsani, 2003:4). Kâr, bir üretim içinde, emeğin eşliğindeki sermayenin, paradan mala, maldan tekrar para veya başka bir hale evrilip çevrilmesi, kısacası bir mübadele süreci içinde işletilmesi sonucu mevcut iktisadi varlıklarda toplum adına meydana getirilen pozitif değer açısından emek ile sermayenin aldığı paydır. Bu üretim sürecinin, zararlar sonuçlanması halinde negatif olan ve dolaylı da olsa bütün toplumun etkilendiği bu sonuçtan, sermaye sahibi doğrudan etkilanmaktadır. Kâr, toplumla birlikte ve ona bir katkıda bulunulması şartıyla elde edilen artı gelirdir (Küçükkocaoğlu, 2005:21). Faiz ise, bütün riskleri direkt olarak borçluya, dolaylı olarak da topluma yansıyan, üretim süreci içindeki borç sermayenin, borçlunun zimmesine geçtiği sekliyle mahiyet değiştirmeden getirdiği artı gelirdir. Faizde, kârın aksine ne

Faizde, kârın aksine ne bir alım-satım ne de paranın bir halden başka bir hale (paradan mala, maldan tekrar paraya veya başka bir mala) çevrilmesi vardır.

bir alım-satım ne de paranın bir halden baska bir hale (paradan mala, maldan tekrar paraya veya baska bir mala) çevrilmesi vardır. Ödünç alan kişinin zimmetinde borç olarak karar kılan para vade sonunda üzerinde anlaşılan şartlara göre, ister borcun cinsinden ister başka cinsten bir fazlalıkla, aynen geri dönmektedir. Faizde sermaye sahibi vade sonunda anaparasıyla birlikte ne kadar faiz getireceğini bilir ve bu miktar artık onun kazanılmış hakkı haline gelmektedir. Halbuki karda sermaye sahibi parasını ortaya koyar; tezgahın bir ucundan giren hammaddenin evirile çevrile işlenmesi ve sonuçta malın bozuk olarak çıkma ihtimalinin yanında genellikle işlenmiş, mamul olarak çıkması gibi; sermaye de paradan mala, maldan tekrar paraya veya başka bir mala çevrilmesi, alım-satımlara konu olmasıdır. Vade veya girişim sonunda sermaye sahibi nasıl bir netice ile karşılaşacağını bilmemektedir. Doğacak her sonuca katlanmak zorundadır. Faiz ile kâr arasındaki temel farklardan birisi, faizin doğmamış ve ortada olmayan bir gelirin paylaşımı; karın ise doğmuş, varlığı kesin olarak ortaya çıkmış ve miktarı tam olarak bilinen gelirin paylaşımıdır. Kâr, reel bir üretim sonucunda reel bir gelirin paylaşılmasıdır. Faiz ise, üretim ekonomisinden daha çok, bugünkü yaygın tabiriyle, rant ekonomisinin sonucudur. Yani faiz, üretmeden, ortaya reel bir sonuç çıkmadan, hak edilmemiş, hayali bir gelirin sermayeye tahsis edilmesidir. Ünlü iktisatçı Sir Roy Harrod faize “hayal” ve “gerçek dışı bir şey” yakıştırmasını yapmaktadır. Gelir elde etmek isteyen kişi, eğer sadece emeğe sahipse, bu emeğiyle üretim sürecine girmekte, bununla gelir elde etmektedir. Bu gelire ücret (emek bedeli) denilmektedir. Eğer kişi emeğini bir başkasına kiraya vermek (icare) veya tabii kaynakları işlemek suretiyle elde ettiği ürünün hepsini tüketmez, bir kısmını biriktirirse, elinde birikmiş

emek ve değer olan sermaye oluşmaktadır. Bir kurumdan emekliye ayrılan kişinin eline geçen emeklilik ikramiyesi veya bir çiftçinin her yıl ürününden bir kısmını artırması suretiyle elinde bir sermaye oluşması gibidir. Elinde böyle bir sermaye oluşan kişi bundan böyle emek sarf etmek istemiyorsa, sermayesinin kazancıyla geçinmek istiyorsa, sermayesini emek sahibi bir girişimciye vererek girilen yatırımların kârına ve riskine ortak olmaktadır. Sermaye sahibinin böyle bir ortaklığa girerek elde ettiği kâr ile, parasını bankaya yatırarak elde ettiği faiz arasında temelde ve özde büyük farklılıklar vardır. Bu farklar şunlardır.

– **Psikolojik yönden;** kâr ve zarar ortaklığı ile sermayesini girişimciye veren kişi bilfiil üretim faaliyetlerine katılmasa da psikolojik olarak üretim faaliyetlerinin içindedir. Girişimcinin telaşı onun telaşı, sıkıntısı onun da sıkıntısıdır. Çünkü sonuçta karşılaşacakları kader ortaktır. Kâr halinde kâra ortak olduğu gibi zarar halinde de zarara ortak olmaktadır. Zarar halinde girişimci taze emeğini kaybetme korkusunu yaşarken, sermaye sahibi de önceden biriktirdiği emeğini kaybetme telasını yaşamaktadır. Böylece, sermaye sahibinin girişimciyle olan ortak kaderi onları birbirine yaklaştırmakta, toplum fertleri arasında yardımlaşma, dayanışma, sevgi ve merhamet gibi ahlaki değerler güçlendirmektedir.

– **Ekonomik yönden;** faizde, parasını faize yatıran kişi anapara ve faizini sağlama bağladıktan sonra paranın kullanımına karışmadığından kişinin iktisadi faaliyetlerden tümüyle kopması söz konusudur. Yani faiz üretken bir uğrasın sonucu değil, verimsiz bir beklemenin sonucudur. Ödünç verenin üretken bir uğrasının olmaması, ekonomide girişimci faktörünün eksilmesine yol açmaktadır. Oysa kârda bu et-

ken tüm üretim ve pazarlama boyunca canlılığını korumaktadır. Kâr kabiliyetlerin kamçısıdır. Girişimci karını artırmak amacıyla yeni buluşlara gidebilir, yeni ürünlerin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Faizi bekleyen kişi, her durumda faizini aldığı ve girişimcinin olası zararına karışmadığı için gelir dengesizlikleri meydana gelebilecek, sermaye sahibi önceden belirlenmiş sabit faizini telaşsız, emeksiz ve risksiz elde ederken, girişimcinin zarar etmesi halinde zararına katılacak bir ortağı ve yardımcısı olmadığından yıkılmakta, iflas etmektedir. Kâr ortaklığı durumunda ise sermaye sahibi girişimcinin zararına katılacağından onun tamamen yıkılmasını önlemektedir. Sonuç olarak faiz her durumda sabit ve risksiz iken kar değişken ve risklidir. Kısaca, faizde bir üretkenlik ve faaliyet yoktur ve her durumda sabit, risksiz ve sadece sermayenin getirdiği bir gelir iken; kâr, üretkenliğin ve faaliyetin sonucu, her durumda değişken ve sermayenin yeni bir emek ilavesi veya risk unsuruyla beraber getirdiği bir gelirdir.

KÂR PAYI ORANININ FAİZ ORANINA YAKIN OLMASININ NEDENLERİ

Katılım bankalarının kendi içlerinde bile dağıtılan kâr oranları farklıdır. Kâr oranlarındaki küçük farklar bile toplamda büyük rakamlı sonuçlara götürmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları, topladıkları fonların büyük kısmını üretim desteği sağlama yani işletmeleri üretim faaliyetinde ya da ticarete kullandıkları hammadde, mamül yada yarı mamül madde ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının kullandıkları fonların %70-80’i üretim desteği, %5-10’u ise kar-zarar katılma (mudarabe) esasına göre yapılmaktadır. Üretim des-

Faiz her durumda sabit ve risksiz iken kar değişken ve risklidir. Kısaca, faizde bir üretkenlik ve faaliyet yoktur ve her durumda sabit, risksiz ve sadece sermayenin getirdiği bir gelir iken; kar, üretkenliğin ve faaliyetin sonucu, her durumda değişken ve sermayenin yeni bir emek ilavesi veya risk unsuruyla beraber getirdiği bir gelirdir.

teği esaslı çalışmalarda piyasada geçerli olan oranlardaki kar oranlarından daha yüksekliğinin uygulanması mümkün değildir. Çünkü, toplam kredi hacmi içerisinde %95 paya sahip olan mevduat bankaları piyasa fiyatlarını oluşturmada daha etkilidirler. Bu nedenle, katılım bankalarının uyguladığı plasman enstrümanları banka kredileri ile ikame edilebilmektedir. Yani, müşteri katılım bankalarının verdiği oranı yüksek bularak mevduat bankalarından veya satıcılardan daha düşük maliyetle kredi kullanabilmektedir. Piyasada oluşan oranlardan daha yüksek kredi oranları oluşması halinde katılım bankalarındaki fonların atıl kalması söz konusu olmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, katılım bankalarının elde ettiği ve dolayısıyla tasarruf sahiplerine dağıttığı kar paylarının neden bankalarca verilen faiz oranlarına yakın seyrettiği daha net olarak anlaşılmaktadır (Küçükkoçaoğlu, 2005:24-25).

ÖZGÜR ERSAN, (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği. Doktora Tezi. Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kâr, reel bir üretim sonucunda reel bir gelirin paylaşılmasıdır. Faiz ise, üretim ekonomisinden daha çok, bugünkü yaygın tabiriyle, rant ekonomisinin sonucudur. Yani faiz, üretmeden, ortaya reel bir sonuç çıkmadan, hak edilmemiş, hayali bir gelirin sermayeye tahsis edilmesidir.

MEVDUAT BANKALARI VE KATILIM BANKALARININ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

	MEVDUAT BANKALARI	KATILIM BANKALARI
Kredi Verme (Bey-i Müeccel veya Murabaha)	Kredi, bankanın kaynaklarını bir bedel karşılığında (faiz ve komisyon v.b.) daha sonra geri almak üzere girişimcilere aktarmasıdır. Kredi çeşitleri: güvencesine göre teminatlı ve teminatsız; kullanıcısına göre; özel ve kamu, süresine göre; kısa ve uzun, verilmiş yerine göre üretim ve tüketim; kullanım alanına göre ticari, tarım, sanayi, yapı ve orman gibi ayrılır.	Katılım bankaları mal karşılığı olmayan nakit paranın kendi kendine nemalanmasını diğer bir deyişle nakit krediyi helal görmediğinden, kredilendirme sistemini peşin al – vadeli sat esasına dayanan murabaha yoluyla yapar. Murabaha, katılım bankaları arasında en popüler finansman tekniğidir. Yaklaşık olarak, katılım bankalarının toplam finansman işlemlerinin %80'ini bugün için murabaha işlemleri oluşturmaktadır. Katılım bankaları murabaha satış kavramını, kısa vadeli finansmanda olduğu kadar, hammadde, malzeme, makina, araç gereç ve dayanıklı tüketim malları gibi çeşitli finansman gereksinimlerini karşılamada da kullanırlar.
Leasing (İcare)	Leasing, yatırım ve finansman amacıyla bir menkul veya gayrimenkulün sahibi tarafından bir edim karşılığı kullanma hakkını kiracıya devrini öngören bir sözleşmedir. Leasing, yatırımcıya daha az özkaynakla daha likit çalışma olanağı sağlayan bir finansman yöntemidir. Konusu maddi (makina, teçhizat, bina, arazi) ve gayri maddi (patent, lisans) kıymetler olabilen leasing işlemleri fonksiyonları açısından; faaliyet kiralama ve finansal kiralama olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir.	Katılım bankalarında leasing, İcare-i Maliye ve İcare-i Mülkiye olmak üzere iki şekilde gerçekleşir.
Direkt Yatırım	Mevduat bankaları için genelde çok tercih edilen bir teknik değildir. Direkt yatırım risk demektir, yakından ilgilenmek, emek harcamak demektir ve en önemlisi zaman demektir. Bu yüzden mevduat bankaları direkt yatırım yerine mevcut yatırımları ve projeleri fonlamayı ve diğer bankacılık işlemlerini tercih ederler.	Direkt yatırım katılım bankaları için önemli ve verimli bir finansman tekniğidir. Direkt yatırım ile bir katılım bankasının fonksiyonları, finansal aracı kuruluşlardan çok, bir yatırım şirketine benzer. Modern bankalar ile mukayesesinde, bu durum Katılım bankalarına, sosyal faydayı artırmada bir avantaj sağlar. Direkt yatırım opsiyonu katılım bankasına, seçilen sektörlerde, öncelikli projelerle yatırım yapma imkânı sağlar. Bu yolla bankalar fonlarını istedikleri yere kanallı edebilirler.

MEVDUAT BANKALARI VE KATILIM BANKALARININ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

	MEVDUAT BANKALARI	KATILIM BANKALARI
Proje Finansmanı	Proje finansmanı, bir kredi kurumunun petrol, doğal gaz, maden üretimi ya da ulaşım projeleri gibi büyük hacimli bir yatırımın finanse edilmesi için verdiği kredinin, projenin gelecekteki nakit akışıyla karşılanması esasına dayanan bir finansman şeklidir. Mesela; İstanbul metrosu projesinin finanse edilmesi gibi.	Katılım bankaları da proje finansmanı yapmaktadır. Mesela bir inşaat şirketi bir inşaat projesini getirerek finansman talep edebilir. Ancak katılım bankalarında nakit kredi faiz kabul edildiğinden finansmana nakit desteği yerine şöyle bir yol uygulanır: 1. Proje finansmanı için proje sahibi şirketle banka arasında bir anlaşma imzalanır. 2. Proje finansmanı kadar bir miktar proje finansman fonuna aktarılır. 3. İnşaat şirketi projesini uygularken ihtiyacı olan demir, çimento, tuğla, inşaat ve hafriyat araçlarının kiralanması gibi ihtiyaçlarını zamanı geldikçe istediği firmadan satın alır, faturayı bankaya gönderir. Banka gelen faturanın bedelini direkt olarak fatura üzerinde adı geçen firmaya ödeme yapar. 4. Banka ödeme yaptığı her faturayı ödeme tarihinden itibaren bey-i müeccel metoduyla taksitlendirerek ileriki tarihe yayar.
Ticari Emtia Piyasası İşlemleri	Bankacılık sisteminin önemli bir işlevi de ticari emtia piyasalarındaki, mal ticareti işlemlerinin finansmanına katkıda bulunmalarıdır. Mesela; petrol, demir-çelik, altın piyasalarında yapılan işlemleri finanse etmesi gibi.	Katılım bankaları da emtia piyasaları işlemlerini fonlayabilir. Bu fonlama murabaha yoluyla olur. Müşteri talebi üzerine peşin parayla alınan emtia ileriki bir tarihe tek ödeme halinde vadelenirilebileceği gibi (bey-i muahher); ileriki tarihlere taksitlendirmek suretiyle de yapılabilir. (Bey-i Müeccel)
Teminat Mektubu	Teminat mektubu, resmi daire ve kuruluşlara, özel teşekküllere veya kişilere hitaben belli bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesinin, belirtilen şartlar içinde yerine getirileceğinin taahhüdü, bu taahhüdün yerine getirilmemesi halinde işi yüklenenin tazminat olarak ödemesi gerekli belli bir meblağın banka tarafından muhataba ödeneceğine dair garanti verilmesidir.	Katılım bankalarında da teminat mektubu hizmeti diğer bankalarda olduğu gibi aynen uygulanmaktadır. Katılım bankalarının ilkelerine göre uygulama şekli ve alanı düzenlenir.
Kredi Kartları	Ülkemizde ilk kredi kartı uygulaması 1980'li yılların sonunda başlatılmış, ancak yaygın uygulama 1990'lı yılların ortalarında gerçekleşmiştir. Bankalar tarafından müşterisine verilen kredi kartları; banka, banka müşterisi ve üye işyeri arasında yapılan üçlü bir anlaşma ile uygulamaya konulur ve muhasebe işlemleri açısından hem banka hem de işyeri için oldukça güvenli bir ödeme aracıdır.	Katılım bankaları da diğer bankalar gibi kredi kartı hizmeti vermektedir. Bu kredi kartlarıyla hem peşin alışveriş hem de taksitli alışveriş yapma imkânı vardır. Çünkü kredi kartıyla yapılan alışverişleri banka müşterisi adına satıcı firmadan peşin olarak almakta, müşterisine bir ay vadeli peşin ödeme (Bey-i Muahher) ya da çok ay ödemeli taksitli bir şekilde (Bey-i Müeccel) satmaktadır.

KATILIM BANKALARININ EKSTRA FONKSİYONLARI

Faizin Haram Olduğuna İnanan Büyük Bir Kitlenin Yastık Altı Birikimlerini Ekonomiye Kazandırma Fonksiyonu

Katılım bankalarının en önemli katkısı halkımızın bir kesiminin faizden sakınması sebebiyle atıl duran ve mali sisteme girmeyen tasarrufları toplayıp, iktisadi hayata dâhil etmeleridir. İstenilen seviyeye ulaşamamasına rağmen, yastık altı birikimlerinin ekonomiye kazandırılması konusunda katılım bankalarının yerine getirdikleri işlev önemli getiriler sağlamaktadır.

Reel Sektörün Gelişimine ve Tam İstihdama Dayalı Ekonomiye Destekleme Fonksiyonu

Katılım bankaları çalışma sistemleri gereği fonlarını reel ekonomiyi finanse etmekte kullanır. Üretimden rantı dönen Türkiye ekonomisinde bankalar tarafından toplanan mevduatın büyük bir kısmı tarım, sanayi, ticaret ve hizmet gibi reel ekonomik sektörlerle kredi olarak sunulmamaktadır. Katılım bankaları ise topladıkları fonları, reel ekonominin finansmanında kullanmaktadır. Ekonomide durgunluk ve kriz dönemlerinde dahi katılım bankaları reel sektörü finanse etmeye devam eder. Mevduat bankaları tarafından başvuru verilen kredileri geri çağırma gibi yollara başvuramazlar. Ayrıca katılım bankalarının reel karşılık prensibi kaynakların etkin kullanılmasını da sağlamaktadır.

Bozkurt, İ. (2009). Ticari Bankacılık İle Katılım Bankacılığının Verdikleri Hizmetler Açısından Karşılaştırılması (Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Geleneksel Sistemin İkamesi ‘Katılım Bankacılığı’

“Faizsiz bankacılık olarak Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankacılığı, öncelikle İslâm Dini’nin gereği olarak talep edildiği için ortaya çıksa da; yaşanan finansal krizlerin nedeni olarak görülen geleneksel finansal sistemi ikame etme amaçlı olarak da görülebilmektedir.”

Temel olarak katılım bankacılığının sunduğu ürünler, öncelikle arzı yani üretimi teşvik etmeye yöneliktir. Aksine geleneksel bankacılığın finansman yöntemleri ise önceden talep yaratarak, genellikle arz ve talep arasındaki dengesizlik sürecini beslemektedir. Bu da çeşitli şekillerde ortaya çıkan ekonomik buhranlara, finansal krizlere yol açmaktadır. Finans sistemlerinin şeffaf bir yapıya sahip olmaması; yüksek oranlı kaldıraçlı işlemlere izin vermesi ve bunların düzenlenme, denetlenme eksikliği ve yetersizliği gibi liberal ekonomi gerçekleri klasik finans sistemlerinin temel özellikleridir. Bu özellikler de, hem finansal sistemde hem de reel ekonomide telafisi zor olan sorunlara neden olmaktadır. Çünkü finansal sistemin kurgusundaki bu eksikliklere ilave olarak, uzunca bir süre küresel ölçekte aşırı gevşek para politikalarının uygulanması; finansal mühendisliğin yarattığı yüksek riskli ürünlerin bu sürece destek vermesi; ulusal ve uluslararası ölçekte finansal sistemlerde alınan risklerin yönetilememesi gibi durumlar yaşanmıştır. Kısacası günümüzün küreselleşen ekonomik yapılarındaki bu geleneksel finans sistemlerindeki krizler, sık sık ulusal, bölgesel veya 2008 küresel finans krizinde olduğu gibi küresel ölçekte yaşanmakta fakat çözümleri uzunca bir süre almaktadır. Çünkü krizin, ulusal ekonomilerin hem finans sistemlerinde hem de reel değerlerinde ortaya çıkardığı olumsuzlukların iyileştirilebilmesi kolay gözükmemektedir. Zira çare arayış tarzları, halen eski sistemler üzerine inşa edilmeye veya onlar üzerine yamamaya çalışılmaktadır.

“İslam Ülkelerinin finansal bağımsızlığı”

Faizsiz bankacılık şekli olarak Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankacılığı, öncelikle İslâm Dini’nin gereği olarak talep edildiği için ortaya çıksa da; yaşanan finansal krizlerin nedeni olarak görülen geleneksel finansal sistemi ikame etme amaçlı olarak da giderek önem kazanmaktadır. Çünkü temel olarak katılım bankacılığının sunduğu ürünler, verdiği finansmanlar öncelikle üretimi teşvik etme yani reel bir varlığa yatırım yapılmasına yöneliktir. Aksine geleneksel bankacılığın finansman yöntemleri ise önceden talep yaratma, tüketimi artırma şeklindeki bir süreci beslemektedir.

Fakat bu şekilde geleneksel bankacılıktan piyasaya akan para da, yarattığı efektif talep sayesinde, arzdan daha fazla talep yarattığından, fiyatların yükselmesine; belki de balonların oluşmasına; sonrasında da yine kendine dönen finansal krizlerin oluşmasına neden olmaktadır. Yatırım-tasarruf arasındaki ilişkinin, faizsiz bankacılık sistemi üzerinden, en uygun düzeyde tesis edilebilmesi zaman alabilecektir. Fakat İslami prensipler bağlamında işleyecek ve geliştirilebilecek katılım bankacılığı Sistemi sayesinde oluşturulabilecek bir finansal yapı; hem mikro ölçekte İslami duyarlılığa sahip kesimin finansal tabanlı ihtiyaçlarını giderebilecek; hem de makro ölçekte İslam Ülkelerinin finansal bağımsızlığını sağlayabilecektir.

YAZICI Resul, *Finansal Krizlerin Önlenmesinde Katılım Bankacılığı Sisteminin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme*, Sakarya İktisat Dergisi

Yrd. Doç. Dr.
Resul YAZICI

Katılım bankacılığının sunduğu ürünler, verdiği finansmanlar öncelikle üretimi teşvik etme yani reel bir varlığa yatırım yapılmasına yöneliktir. Aksine geleneksel bankacılığın finansman yöntemleri ise önceden talep yaratma, tüketimi artırma şeklindeki bir süreci beslemektedir.

Başbakan Yardımcısı Mehmet ŞİMŞEK:

100 Milyar Doları Bulan Yastık Altı Altını Sisteme Kazandırmak İstiyoruz

Başbakan Yardımcısı Mehmet ŞİMŞEK, Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülen altın tahvili ve altına dayalı kira sertifikası projesi ile ilgili açıklamalarda bulundu. Hem tahvil alan vatandaş hem ekonomi açısından önemli bir inisiyatif olacağını söyledi.

Ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Mehmet ŞİMŞEK, yastık altındaki altınların ekonomiye kazandırılması projesi ile ilgili önemli açıklamalarda bulundu. Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülen ve altına dayalı kira sertifikası projesi ile ilgili olarak açıklama yapan Şimşek, hem vatandaş hem ekonomi açısından önemli bir inisiyatif olacağını ve muazzam faydaları olacağını söyledi.

ALTIN PLANININ DETAYLARI
Yeni projenin detaylarını anlatan Şimşek şu açıklamayı yaptı; "Altın tahvili ihracatında sistem çok basit. Hem tahvil alan vatandaşımız hem de ekonomimiz açısından önemli ve faydalı. Tahvili hazine çıkıyor. Bize bu konuda da Ziraat Bankası yardımcı oluyor. Vatandaşlarımız evlerinde tuttukları altınlarını bankaya götürerek, eksper altını değerlendirecek sonra diyelim ki size 100 gramlık altın karşılığı bir sertifika verilecek."

ALTINA DAYALI TAHVİL İHRACINDA SİSTEM NASIL İŞLİYOR?
"Bu tahvil istediğiniz zaman tekrar altına dönüştürülecek. Bizim sloganımız aslında, 'Çeyrek getir, çeyrek götür' Bu tahvil size vade sonunda yine altınınızı iade edecek ve altın cinsinden getiri sağlayacak. Atıl duran altınların bir getirisi yok. Enflasyon karşısında bir koruma sağlıyor. Getiri kısmını TL hesabına yapacağız vade sonunda altını tekrar iade edeceğiz. Vatandaş ne zaman isterse tahvili getirip altını alabilecek. Çok net olarak vatandaşımız kârlı burada. Kamunun borcu şu an düşük. Hazinenin borçlanma sıkıntısı yok. Bazı tahminlere göre 100 milyar doları bulan altın stoku var. Gelin bunu sisteme koyun, ekonomi kazansın. Orada Türk bankacılık sistemini dışa bağlı olmaktan çıkaralım. Yatırımcı alsın bunu, üretim yapsın, insanlar iş bulsunlar, ihracat yapalım. Çarkların daha hızlı dönmesi için biz bu maliyete katlanacağız. Bireysel emeklilikte olduğu gibi bir model olacak. Altını da ekonomiye kazandırmak için, kaynakları artırmak için bir maliyete katlanacağız."

Kefalet sigortası sistemiyle firmaların krediye erişime kolaylaşacağını belirten Şimşek; "Sigortacılık sektörü daha da gelişecek, esas olarak reel sektörün teminat sorunu çözülecek...Gelişmiş ülkelerde bu sistem çok yaygın. Kefalet sigortası teminat mektubu yerine kullanılabilir" değerlendirmesini yaptı.

BDDK Başkanı Mehmet Ali AKBEN:

Faizsiz Bankacılığı Pazar Payını

%15'e Çıkarmalıyız

BDDK Başkanı Mehmet Ali AKBEN, "Faizsiz bankacılık sistemi alternatif bir finans modelidir, bankacılık sisteminin devamı, bir kopyası değildir. O nedenle bankacılar, bilim insanları ve üniversitelerle beraber çalışarak Faizsiz Finans Kanun Taslağı'nı mükemmele en yakın şekilde hazırlamalıyız" dedi.

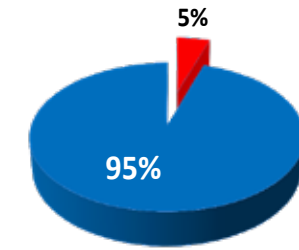
Her geçen gün büyüyen ve gelişen, toplum tarafından da talep edilen bir finans sektörü haline gelen faizsiz bankacılık, ekonomi yönetimi tarafından etkin bir şekilde gündeme alındı. Kamu tarafından yapılan açıklamalarla da sistem vatandaşlara aktarılıyor. Bu konuda konuşan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Başkanı Mehmet Ali AKBEN, toplumun bu sisteme ihtiyacı olduğunu belirtti. Faizsiz finansın toplam finans sektörünün yüzde 5'ini oluşturduğunu söyleyen AKBEN, faizsiz bankacılığın önümüzdeki yıllarda öngörülen yüzde 15 hedefini yakalamasının mümkün olduğunu vurguladı.

"ALTERNATİF FAİZSİZ FİNANS MODELLERİ GELİŞECEK"

BDDK Başkanı AKBEN, faizsiz finansın konvansiyonel bankacılığın bir devamı değil, alternatif bir finans sistemi olduğunu söyledi. Faizsiz finansın bugüne kadar yüzde 5'lerde kalmasının sebebinin, faizsiz finansın klasik bankacılığın taklidi olarak görülmesinden kaynaklandığını belirten AKBEN, "Faizsiz finans sektörünün büyümesi ne sağlayacak? Konvansiyonel bankaların yanında finansal ürün çeşitliliği sağlayacak alternatif faizsiz finans modelleri gelişecek. Faizsiz bankacılık sistemi alternatif bir finans modelidir, bankacılık sisteminin devamı, bir kopyası değildir. O nedenle bankacılar, bilim insanları ve üniversitelerle beraber çalışarak hazırlıkları süren Faizsiz Finans Kanun Taslağı'nı mükemmele en yakın şekilde hazırlamalıyız" ifadelerini kullandı.

TOPLAM AKTİFLER

■ KATILIM BANKALARI ■ DİĞERLERİ

"İDEAL YASAL ÇERÇEVEYİ OLUŞTURMAK ZORUNDAYIZ"

BDDK Başkanı AKBEN, hükümetin açıkladığı Orta Vadeli Plan'da faizsiz finansa ilişkin hedeflere yer verilmesinin kıymetli olduğunu ifade ederek, "Faizsiz finans sistemiyle ilgili yasal çerçeve için biz 'bankacılar olarak ya da katılım bankacıları sadece kendi aralarında bu işi konuşsun' istemiyoruz. Akademik çevreler ve diğer paydaşlarla beraber ideal yasal çerçeveyi oluşturmak zorundayız" şeklinde konuştu. Faizsiz finansmanın toplam finans sektörünün yüzde 15'ine ulaşması öngörüsünün zor görünse de, Türkiye'nin demografik yapısına, gelişmelere bakıldığında bunun imkansız olmadığını vurgulayan AKBEN, "Tabii bu noktada, biz bankacıların yorumlarından ziyade bilim insanlarımızın, faizsiz finansı araştıran isimlerin katkıları çok daha kıymetli olacaktır" açıklamalarında bulundu.

TOPLAM AKTİFLER

KATILIM BANKALARI	DİĞER BANKALAR
155,152	3,013,275

BDDK Başkanı AKBEN, "Faizsiz finans sistemiyle ilgili yasal çerçeve için biz 'bankacılar olarak ya da katılım bankacıları sadece kendi aralarında bu işi konuşsun' istemiyoruz. Akademik çevreler ve diğer paydaşlarla beraber ideal yasal çerçeveyi oluşturmak zorundayız" dedi.

Adnan Ahmed Yusuf
ABDULMALEK
Albaraka Türk
Yönetim Kurulu Başkanı

İslâmi finansın ayakta kalıp gelişmesinin sebebi paylaşma, iktifa ve kanaat gibi temel değerlerdir. Sektör büyüdükçe kendimize bu ve diğer temel değerleri hatırlatmalıyız. Bu bizim sistemli büyümemizi sağladığı gibi reel ekonomiyle olan bağımızın da kopmamasını sağlar.

İslâmi Finansta Paylaşma, İktifa ve İkna Değerleri

Kurulduğu günden itibaren faizsiz bankacılık üzerine birçok çalışma yapan ve bunu sektöre yaymak isteyen Albaraka, Körfez ülkelerinde ve Ortadoğu'da bu sistemi uygulayan bankalar arasında önemli bir yere sahip. Adnan Ahmed Yusuf Abdulmalek ise, İslâmi finansın uluslararası piyasalarda geniş kabul gördüğünü savunanlardan.

Albaraka Türk Yönetim Kurulu Başkanı Adnan Ahmed Yusuf Abdulmalek, faizsiz bankacılık sektörünün hacminin 2 trilyon doların üzerine çıktığını ve tüm kıtalara yayıldığını belirirken sektörün her alanda yeni deneyimler kazandığını söylüyor. Bu deneyimler ise zamanla yetenekli kişileri sivrilterek sektöre kazandırıyor. Ancak bu hızlı büyümenin sonucu olarak İslâmi finansın ne olduğu ve ne amaç taşıdığının da unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını belirten Abdulmalek, bu tehlikenin sadece genel kamuoyu ve İslâmi finans müşterilerini ilgilendiren bir konu olmadığını, bizzat İslâmi finans sektörünün bir sorunu olduğunu kaydediyor. Öte yandan şu konulara parmak basıyor.

Paylaşma Ekonomisi: Risk ve kazanç her ekonominin vazgeçilmez unsurudur. Ancak ideal risk ve kazanç seviyesini oluşturmak ki

“İslâmi bankalar sahip olmadıkları şeyleri satamayacakları için gayrimenkul risklerini kazanç tarafına geçmeden önce paylaşmalıdır.”

eğer böylesi bir denge varsa, çok güçtür. Sadece kazancı paylaşmayı düşünenlerin yarattığı boşluk aslında riske tekabül etmektedir ve ekonomi üzerinde bir yükür. Başka bir ifadeyle, kazanca odaklanmış bir ekonominin doğası gereği risklerin adil olmayan şekilde dağıldığı dengesizlik oluşturur. Bir diğer yandan risklerin paylaşımı ve kazanç ise ekonominin daha güçlü ve dirençli olur. Derinleşerek genişler ve içsel olarak dengesizlikleri barındırmaz. Örneğin, bir İslâmi banka mortgage ya da araç finansmanı yaptığında riskleri ve doğal olarak kazancı da gerçekten müşterisiyle paylaşır. İslâmi bankalar sahip olmadıkları şeyleri satamayacakları için gayrimenkul risklerini kazanç tarafına geçmeden önce paylaşmalıdır.

İslâmi bankalar, mortgage ya da otomotiv finansı sağlamak için ev veya arabaya sa-

hip olmak zorunda olduklarından dolayı ilk adımda gayrimenkul riski ve sahiplik riskini üstlenmiş olurlar. Benzer ekonomik sonuçlar, paylaşım ekonomisini yaratır ve bankacılık aktivitesini doğrudan reel ekonomiyle ilişkilendirir. Bu da tüm ekonomilerin aradığı bir sonuçtur. Sonuçta İslâmi finansın paylaşım ruhu doğal olarak katılımı teşvik eder.

İktifa Ekonomisi: İslâmi finans gayet regüle edilmiştir ve sınırları iyi çizilmiş bir alanda hareket eder. İslâmi finans kuruluşlarının hangi alanlarda faaliyet gösteremeyecekleri net ifadelerle belirlenmiştir. Bu ise İslâmi finans için daha dar bir alanda manevra yapmayı getirmekte ancak bunun sonucu olarak da bu sektörde herkesten daha iyi performans göstermeyi zorunlu kılan bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu bazı açılardan konvansiyonel finansal hizmetlere oranla dezavantajlı bir durum olarak görülebilir. Bir açıdan da doğru olduğu kabul edilebilir ancak İslâmi finansın da kendi açısından avantajları söz konusudur.

Bir sektörün kendini pervasız bir hırs ve sadece fırsatların peşinde koşan bir finansal maceracılık ortamında hareket alanının sınırlanması zor bir durumdur. Ancak iktifanın sınırları sektörü daha güvenli yapar. İslâmi finansın müşterileri de sektörün bu niteliğini bilir ve finansal getiri beklentileri de buna göredir. Böylece İslâmi finans iktifayı teşvik eder ve büyüdükçe iktifanın da yayılmasını sağlar.

Kanaat Ekonomisi: İslâmi finans, kurucularının bu sistemin işleyeceğine olan derin kanaatleri sayesinde hayata geçti. Sektör şimdi ise müşterilerin finansal ihtiyaçlarına İslâmi bir çözümün olduğuna dair kanaatleri sayesinde büyüyor. Bu nedenle kanaat İslâ-

İslâmi finansın paylaşım ruhu doğal olarak katılımı teşvik eder.

“İslâmi finansın ayakta kalıp gelişmesinin sebebi paylaşma, iktifa ve kanaat gibi temel değerlerdir.”

mi finans sektörünün ana damarıdır. Bence İslâmi finansın ayakta kalıp gelişmesinin sebebi paylaşma, iktifa ve kanaat gibi temel değerlerdir. Sektör büyüdükçe kendimize bu ve diğer temel değerleri hatırlatmalıyız. Bu bizim sistemli büyümemizi sağladığı gibi reel ekonomiyle olan bağımızın da kopmamasını sağlar. Herkes için asıl kazan-kazan ilişkisi reel sektördeki büyümedir, İslâmi finans topluluğu ve ekonominin iyi gidişatı üzerine pozisyon almıştır ve başarısı da müşterisinin başarısına bağlıdır. Bu misyona güçlü şekilde inanmaktan da gurur duyuyoruz.

İslâmi finans iktifayı teşvik eder ve büyüdükçe iktifanın da yayılmasını sağlar.

* Bu yazı <http://www.tkbb.org.tr/duzenlemeler-detay/adnan-ahmed-yusuf--islami-finansta--paylasma-iktifa-ve-ikna-degerleri--01032016--derin-ekonomi> adresinden alınmıştır.

Kur'ân'da Faiz Kavramı ve Faiz ile Mücadele

Akın KARADENİZ
TÜDEF (Tüm Din
Eğitimcileri Federasyonu)
Genel Başkanı

“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faizli borç Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince; mallarını kat kat artıranlar zekât verenlerdir.”

Rûm Sûresi; 30/39

Kur'ân-ı Kerim'de faiz yerine 'Ribâ' kelimesi kullanılmış ve her türlü ribalı işlem Cenâb-ı Hak tarafından haram kılınmıştır. Bilindiği gibi bir şeyin nitelikleri değişmedikçe, adının değişmesi, hükmünün değişmesini gerektirmez. Buna göre, ribanın hükümleri aynı hukukî özellikleri taşıyan faize de uygulanır. Bu, icâre akdine, kira akdi demek gibidir ki, her ikisi de aynı anlama gelen sözlerdir.

Faiz/Ribâ; en kısa tanımıyla mübâdeleli (karşılıklı değiş-tirme) akitlerde (sözleşmelerde) taraflardan biri lehine şart koşulan karşılıksız fazlalıktır.

Türkçe sözlükte faiz; “işletilmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, kiralanan paranın kira bedeli; ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr” (1) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Ribâ” kelimesi Arapça mastar olup, sözcüğün kökeninde “mutlak çoğalma” anlamı vardır. Ribâ, artma, çoğalma, şişme, gelişme ve karşılıksız fazlalık anlamında (2) Kur'ân'da yer alan bir İslâm Hukuku terimidir. Faiz/Ribâ; en kısa tanımıyla mübâdeleli (karşılıklı değiş-tirme) akitlerde (sözleşmelerde) taraflardan biri lehine şart koşulan karşılıksız fazlalıktır.

Ayarları aynı olan 100 gr. altını, vâdeli 110 gram altınla mübadele etmek faizdir. Böyle bir işlemde 100 gram altın veren, aynı miktarda altın alma hakkına sahip olur. Burada 100 gram altın anapara (re'sül-mal), 10 gram faz-

lalık ise ribâ adını alır. Yani 100 gram altın borç verip daha sonra 100 gramdan fazla olarak geri almak faizli bir işlemdir. Mallar ya alım satım ya da ödünç şeklinde değiştirilir. Değiştirilen iki malın birbirinden az çok farkı varsa alım satım olur. Para verip ekmek almak öyledir. Onun peşini de olur, vadelisi de. Aralarında fark bulunmayan mallar ancak vadeli olarak değiştirilebilir. 50 kglık bir çuval un verip daha sonra aynı özellikleri taşıyan 50 kglık bir çuval unu almak böyledir. Buna ödünç denir. Alım satımdan gelir sağlanabilir. 300 TL'ye alınan bir takım elbise, peşin 350 TL'ye satılırsa 50 TL kâr edilir. Ödünçün peşini olmaz. Hiç kimse, karşılığını hemen ödemek üzere ödünç almaz. Ödünçte ne verilmişse geriye onun dengi alınır. Fazla bir şey şart koşturmak faiz olur. Ödünç dışındaki borçlarda da durum aynıdır. Allah Rasûlü (sav) “Faiz yalnızca borçta olur” (3) buyurmuştur. Dolayısıyla borçtan gelir sağlamaya yönelik her işlem, faizli işlemdir.

Borçtan gelir elde etme ayrı, mal alım satımı ayrıdır. “Alım satım da tıpkı faizli işlem gibidir.” diyenler, şeytanın aklını çeldiği kimse gibi davranır. Alım satım ile faizi aynı saymak, gerçekten tam bir yanıltma olur. (4) Bozkurt **“Allah ticareti helâl, faizi haram kılmıştır.”** (5) âyetini izah ederken ticaret ve faiz kavramlarını özetle şöyle karşılaştırmaktadır:

Cenâb-ı Hak âyet-i kerimede “ticaret ve helal” kavramlarını, “faiz ve haram” kavramlarıyla yan yana kullanarak, remzen ve manen şöyle der: “Nasıl ki, helal ve haram birbirinin zıddıdır; faiz ve ticaret de birbirinin zıddıdır.” Ticarete bir mal veya hizmet alınır ve satılır. Bu alım-satımdan bir kâr elde edilir. Burada para sadece bir değer ölçüsüdür. Ticareti kolaylaştırır. Faiz ise mal karşılığı bulunmayan paranın kendi kendine nemalanmasıdır. Bu ise parayı araç olmaktan çıkarır, bir mal haline getirir. (6)

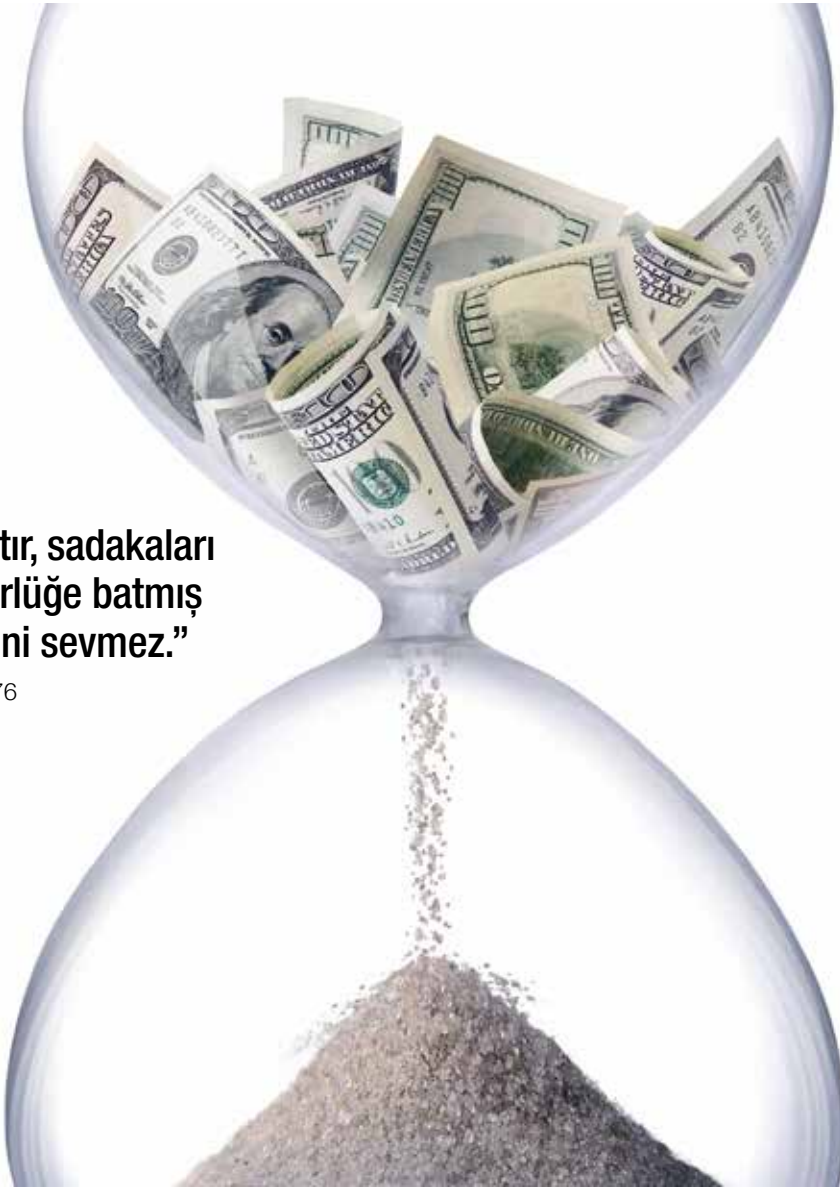
Riba terimi faiz teriminden daha kapsamlıdır. Kredi faizleri ile borçların vadesinin uzatılması-

na karşılık alınan faiz ve ödemeyi geciktirenlere uygulanan temerrüd faizi “Cahiliyye devri ribası” sayılarak haram kılınmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de faiz anlamında ribâ kelimesi ve türevleri 6 âyette toplamda 10 defa geçmektedir. Bu âyetler şunlardır: Bakara Sûresi; 2/275,276,278; Âl-i İmrân Sûresi; 3/130; Nisâ Sûresi; 4/161; Rûm Sûresi; 30/39 Riba Kur'ân'da iki yerde sözlük anlamı olan artma ve çoğalma manasında kullanılmıştır. Bu âyetler **“(Allah) Sadakaları artırır.” (7) ve “İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faizli borç Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince; mallarını kat kat artıranlar zekât verenlerdir.”** (8)

Riba'nın terim anlamı borçtan elde edilen gelirdir ve faiz denince akla gelen de budur. Kur'ân-ı Mübin'de Bakara Sûresinde faiz/riba ile ilgili şöyle buyurmaktadır: **“Faiz yiyenlerin davranışı, şeytanın peşine takılıp aklını çeldiği kimsenin dav-**

“Allah, faizli işleri daraltır, sadakaları ise artırır. Allah, nankörlüğe batmış günahkârların hiç birini sevmez.”

Bakara Sûresi; 2/276

ranışından farklı değildir. Bu onların, “Alım-satım (ticaret) da tıpkı faizli işlem gibidir” demeleri sebebiyledir. Allah alım-satımı (ticareti) helâl, faizli işlemi haram kılmıştır. Her kime, Rabbinden bir öğüt ulaşır da faize son verirse geçmişte olan kendinindir; artık onun işi Allah’a aittir. Kim de devam ederse, işte onlar cehennemliktir. Hep orada kalacaklardır.”

(9)

Bu âyette **“ticaret de faizli işlem gibidir”** diyenler şeytanın aklını çeldiği insanlar olarak nitelendirilmektedir. Alım-Satımdan elde edilen gelir ile faizli işlemlerden elde edilen gelirler birbirlerine benzetilerek ticaret de faiz gibidir demek bir nevi şeytanın oyununa, aldatmasına gelmektedir. Günümüzde de maalesef bir kısım insanlar katılım bankalarının murabaha (peşin al vadeli sat) usûlü ile müşterilerine sağladığı mal karşılığı kredi imkânları ile mevduat bankalarının mal karşılığı olmayan tüketici kredilerinin birbirlerine benzetilerek bu işlemleri aynı gibi görmek son derece yanlıştır. Burada katılım bankaları ev, araba, makine vs. gibi alınan malların karşılığı olan bedeli direk bu malları satan kişi veya şirketin hesabına yatı-

arak bu ticaretin yapılmasını garanti altına alır. Katılım bankaları hiçbir şekilde krediyi kişinin eline nakit para olarak vermez. Fakat mevduat bankaları tüketici kredisini direkt şartları yerine getiren kişinin eline nakit olarak verir ve bu verdiği paranın nerede nasıl kullanılacağını bu para ile ticaret yapıp yapılmayacağını sorgulamaz ve bu konuda bir garanti de istemez.

Yine katılım bankalarının **mudarebe** (emek-sermaye ortaklığı) yöntemi ile müşterilerine sağladığı getiri gelirleri ile mevduat bankalarının elde ettiği faiz gelirlerinden mevduat sahiplerine dağıttığı faizin de birbirine benzetilerek bu işlemleri aynı gibi görmek son derece yanlıştır. Burada katılım bankaları **mudarebe** (emek-sermaye ortaklığı) yöntemi ile kendisi ile ortaklık ilişkisine giren müşterilerine bu ortaklık neticesinde yapılan ekonomik faaliyetler ile elde ettiği getiri gelirlerinden bir pay vermektedir. Ayrıca **mudarebede** yapılan ortaklık kâr-zarar ortaklığıdır. Yani ekonomik faaliyetler neticesinde zarar edilirse bu zarar katılım bankaları ve mevduat sahipleri arasında paylaşılır. Diğer mevduat bankaları ise müşterilerine daha paralarını bankaya yatırmadan

önce sabit faiz oranları ile faiz geliri vermeyi taahhüt ederler. Katılım bankalarının mevduat sahiplerine dağıttığı getiri geliri ile diğer mevduat bankalarının mevduat sahiplerine verdiği faiz en nihâyetinde aynı miktar ve oranlarda da olsa bile bu sonuca gelene kadar yapılan işlemlerdeki farklılıklar bu işlemleri tamamıyla birbirinden ayırır.

Toplumsal konularda benzerliklerden değil farklılıklardan yola çıkarak hüküm verilmelidir. Çünkü birbirine benzer görünen konularda hesaba katılmayan ince bir nüans hadisenin boyutunu tamamıyla değiştirebilir. Örneğin birbirlerine nikâhı düşen bir erkek ve bir kadın nikâhsız bir şekilde aynı evde yaşar ve birlikte olurlar ise bu eylemin adı gayr-i meşru ilişki yani zina olur. Birbirlerine nikâhı düşen bir erkek ve bir kadın aralarında şartlarına uygun bir şekilde nikâh akdi yaptıktan sonra aynı evde yaşar ve birlikte olurlar ise bu eylemin adı evlilik olur, bir aile yuvasının kurulması olur ki bu ise Allah'ın mühim bir tavsiyesi ve Rasûlullah'ın da kuvvetli bir sünnetidir. Yine bir başka misal verecek olursak; bir kişi yoldan geçerken bir üzüm bağından sahibinden izinsiz bir şekilde bir salkım üzüm alsa bunun adı hırsızlık olur, fakat aynı kişi o üzüm salkımını sahibinden izin alarak alsa bu kez bağ sahibinin ikramı olmuş olur.

Cenâb-ı Hakk Bakara Sûresi'nde **“Allah, faizli işleri daraltır, sadakaları ise artırır. Allah, nankörlüğe batmış günahkârların hiç birini sevmez.”** (10) ve Rûm Sûresinde ise **“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faizli borç Allah'ın yanında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince; mallarını kat kat arttıranlar zekât verenlerdir.”** (11) buyurmak sûreleriyle faizden uzak durarak sadaka ve zekâta

yönelmenin kişi için çok büyük bir kazanç olacağını beyan etmiştir. Burada zikredilen zarar ve kazanç hem dünyevi hem de uhrevidir. Yerin, göklerin ve yer ve gökler arasındaki her şeyin yaratıcısı Zât-ı Zü'l-Celal olan Rabbimiz elbette ki yarattığı kulları için neyin faydalı neyin zararlı olduğunu daha iyi bilir ve O Allah ki kulları için onları dara, sıkıntıya ve zarara sokacak bir şeyi asla istemez. Cenâb-ı Hakk Kur'ân'da bir fiili haram kılıyor ise bilinmelidir ki o fiilin insanoğluna birçok zararı vardır ve bu yasaklanan eylemlerden kaçınmak insanoğlunun menfaatinedir. Evet, bu doğrultuda faiz de Allah tarafından haram kılınmış bir eylem olduğuna göre bilinmelidir ki faizin bireysel ve toplumsal ekonomik hayata verdiği birçok zarar vardır. ABD, İngiltere, Almanya, Japonya gibi gelişmiş ülkelerin banka faiz oranlarının oldukça düşük olması hatta bir dönem Japonya'da faizlerin eksiye düşmüş olması da gösteriyor ki yalnızca dini kaygılardan dolayı değil faizin yol açacağı iktisadi, ekonomik ve toplumsal felaketlerin önüne geçebilmek için de bu faiz vebasası ile etkin bir şekilde mücadele edilmelidir.

Bozkurt'a göre faizin yol açtığı üç büyük felaket vardır. (12) Bunlar özetle şöyledir: **Bunlardan birincisi;** faiz zengini rehavete sürükleyerek fakirin halinden anlamaz bir noktaya iter. Bu durum da zengin ile fakir arasında düşmanlığa sebebiyet verir. **İkincisi,** faiz malın finansal maliyetini artırır. Bu durum da enflasyona sebebiyet verir. **Üçüncüsü** ise parasını faize yatıran zengin garantili para kazandığından, kendisini riske atıp, yatırım yapmaz. Bu durum da üretim darlığına ve işsizliğe sebebiyet verir. İşte faizin yol açtığı böylesi felaketler nedeniyle Hakîm olan Rabbimiz bu faiz vebasından şiddetle uzak durmayı kullarına emretmiş faizden

Cenâb-ı Hakk Kur'ân'da bir fiili haram kılıyor ise bilinmelidir ki o fiilin insanoğluna birçok zararı vardır ve bu yasaklanan eylemlerden kaçınmak insanoğlunun menfaatinedir. Evet, bu doğrultuda faiz de Allah tarafından haram kılınmış bir eylem olduğuna göre bilinmelidir ki faizin bireysel ve toplumsal ekonomik hayata verdiği birçok zarar vardır.

Allah rızası için karşılıksız vermeyi ifade eden ‘İnfak’ üzerine önemle ve genişçe durmuştur. Ve bu pasajı da yine alacaklı kişiye darlıkta olan borçluya borcun tasadduk edilmesi- ni öğütleyerek bitirmiştir. İşte bu pasajdaki âyetler topluluğu ile Yüce Rabbimiz tıpkı 275. âyetle âyet içinde Ticaret-Faiz arasında bir karşılıklı ilişkisi kurduğu gibi İnfak-Faiz arasında da yine bir karşılıklı ilişkisi kurarak faizin açtığı toplumsal yaraların ‘İnfak’ ile sarılabileceğini beyan etmektedir. Faiz ile zengin ve fakir arasında bir çukur açılırken infak ile de fakir ve zengin arasında açılan bu çukurun kapatılması hedeflenmiştir.

Yine **“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faizli borç Allah yanında artmaz. Allah’ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince; mallarını kat kat artıranlar zekât verenlerdir.”** (17) âyetinde ise Faiz-Zekât arasında bir karşılıklı ilişkisi kurulmuştur. Ve yine Bakara Sûresinin faiz ile ilgili âyetlerinin hemen ortasında zikredilen **“Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır.”** (18) âyetinde de Faiz-Zekât arasında bir karşılıklı ilişkisi kurulmuştur. Rabbimiz Kur’ân-ı Kerim’de **“Ey iman edenler! Özelliği kat kat katlanıp artma olan faizi yemeyerek Allah’a itaatsizlikten sakının ki felaha kavuşasınız.”** (19) buyurarak biz müminlere felaha yani huzura, mutluluğa, kurtuluşa kavuşmanın bir vesilesi olarak faizden şiddetle sakınmayı emretmektedir.

Cenâb-ı Hakk Kur’ân-ı Mübinde **“Yahudilere tüm tırnaklı hayvanları haram kıldık. Onlara ayrıca sığır ve koyunun yağlarını**

Yüce Rabbimiz tıpkı Bakara Sûresi 275. âyetle âyet içinde Ticaret-Faiz arasında bir karşılıklı ilişkisi kurduğu gibi İnfak-Faiz arasında da yine bir karşılıklı ilişkisi kurarak faizin açtığı toplumsal yaraların ‘İnfak’ ile sarılabileceğini beyan etmektedir.

Kur’ân’da büyük günahlar içerisinde haksız yere adam öldüren kişiden sonra en şiddetli tehdit faiz yiyenlere yapılmaktadır. Nitekim Allah Rasûlü (sav) de “Yedi helâk ediciden kaçının!” diyerek sıraladığı yedi helak ediciyi zikrederken de haksız yere bir canı öldürmekten sonra faiz yemeyi zikretmektedir.

vazgeçmeyenleri ise çok ağır bir şekilde tehdit etmiştir.

Cenâb-ı Hakk Kur’ân-ı Hakimde **“Ey iman edenler, Allah’a itaatsizlikten sakının! O’na gerçekten iman ediyor ve güveniyorsanız, kalan faiz alacaklarınızdan vazgeçin! Eğer bunu yapmazsanız Allah ve Rasûlünden bir harp ilanını duymuş olun. Tövbe ederseniz, anaparalarınız sizindir; ne zulmeden olun ne de zulme uğratılan.”** (13) buyurmaktadır.

Bu âyetlerde faizi terk etmeyenlerin Allah ve Rasûlü tarafından bir savaşla yüz yüze kalacağının ifade edilmiş olması üzerine çokça düşünülməsi gereken bir konudur. Bilindiği üzere harp karşılıklı yapılan bir eylemdir. Yani faizi terk etmeyerek Allah ve Rasûlüne harp ilan etmiş olanlar bilmelidirler ki Allah ve Rasûlü de onlara harp ilan etmiştir. Ve Kur’ân’ın **“Allah şöyle yazmıştır: “Ben ve Rasûllerim mutlaka galip gelirim.” Çün-**

kü Allah güçlüdür, her işin üstesinden gelir.” (14) âyeti mücibince Allah ve Rasûlü ile savaşanlar Allah ve Rasûllerinin mutlaka galip geleceklerini ve bu savaşta kendilerinin de büyük bir hüsrana uğrayacaklarını asla akıllarından çıkarmamalıdır. Evet, Kur’ân’da büyük günahlar içerisinde haksız yere adam öldüren kişiden sonra en şiddetli tehdit faiz yiyenlere yapılmaktadır. Nitekim Allah Rasûlü (sav) de “yedi helâk ediciden kaçının!” diyerek sıraladığı yedi helak ediciyi zikrederken de haksız yere bir canı öldürmekten sonra faiz yemeyi zikretmektedir. (15)

Cenâb-ı Hakk yukarıda zikredilen Bakara Sûresinin 278. âyetinde faiz alacaklarından vazgeçmeyi ve 279. âyetinde ise faiz alacaklarından vazgeçmeyenlerin Allah ve Rasûlüne harp ilan etmiş olacağını beyan ettikten sonra hemen akabinde zikrettiği şu âyetler ile adeta faizin yol açtığı toplumsal yaraların tedavisini amaçlamaktadır:

“Eğer borçlu darlık içinde ise, ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilerseniz, (borcu) sadaka olarak başışla- manız, sizin için daha hayırlıdır. Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah’a döndürölüp götürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı eksiksiz bir şekilde verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.” (16) Bu âyetler bize gösteriyor ki Allah müminleri faizli borç vererek insanları dara sokmaktan menetmekle kalmayıp aynı zamanda borç verilen kişiler darlıkta ve zorlukta ise onlara mühlet verilmesini ve hatta o verilen borcun borçlu kişiye tasadduk edilmesini tavsiye etmektedir. Faizle ilgili Bakara Sûresinin yukarıda zikredilen 275,276,278,279. âyetleri aslında bu süredeki çok önemli bir pasajın, bir âyet grubunun parçasıdır. Bu pasaj ise Bakara Sûresinin 261 ile 281. âyetler arasındır. Faizle ilgili âyetler önce- sinde Rabbimiz 261. âyetten itibaren Allah’ın bizlere verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerine

Bir devlet nasıl ki içerisine girdiği bir savaştan en az hasarla çıkmak için topyekûn ve etkin bir mücadele yöntemiyle mücadele etmesi gerekiyorsa aynen öyle de bir devletin ve bir milletin ekonomik hayatı adına bir tehdit olan faiz ile de topyekûn bir seferberlik ile ve etkin bir mücadele yöntemi ile mücadele edilmelidir.

da haram kıldık. Sığır ve koyunun sırtlarının ve bağırsaklarının taşıdığı yağlarla, kemiklerle karışan yağlar bunun dışında- dır. Bunu onlara azgınlıkları yüzünden bir ceza olarak yaptık. Biz elbette sözünde duranlarız.” (20) buyurmaktadır. Bu âyet-i kerimede bir kısım azgınlıkları dolayısıyla Yahudilere daha önceden kendilerine helal olan bazı yiyeceklerin haram kılındığı ifade edilmiştir. İşte bu âyetle zikredilen “...Bunu onlara azgınlıkları yüzünden bir ceza olarak yaptık...” ifadesini Kur’ân bir başka âyetle açıklayarak Yahudilere daha önceden kendilerine helal olan bazı yiyeceklerin haram kılınması cezasına neden olan azgınlıkları şöyle beyan etmiştir:

“Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.” (21) Evet, bu âyet-i kerimelerde Yahudilere daha önceden helal kılınan bir kısım şeylerin bir ceza olarak haram kılınma gerekçelerinden biri de onların faiz almasıdır.

Burada En’âm Sûresi 146. âyet ve Nisâ Sûresi 160 ve 161. âyetler birlikte ele alınıp üzerine düşünüldüğü zaman görülecektir ki; “faiz alma” günahı zulüm, Allah yolundan alıkoyma ve insanların mallarını haksız yere yeme günahları ile bir arada zikredilmiş ve ayrıca bu büyük günahlar Yahudilerin daha önceden kendilerine helal olan bir kısım şeylerin bir ceza olarak haram kılınmasının sebebi olan ‘azgınlıklar’ olarak beyan edilmiştir. Ayrıca faizin Kur’ân’ın indirilmesinin çok öncesinde, önceki kavimlere de yasaklanmış evrensel bir haram olduğu da yine bu âyetlerden anlaşılmaktadır.

Faiz ile Mücadele

Bir ülke bir savaş içerisine girdiği zaman bu savaş hali o ülkede nasıl bir tahribat meydana getiriyorsa, faiz de ekonomik düzende ve dolayısıyla da toplumsal düzende bir tahribat meydana getirir. Bir devlet nasıl ki içerisine girdiği bir savaştan en az hasarla çıkmak için topyekûn ve etkin bir mücadele yöntemiyle mücadele etmesi gerekiyorsa aynen öyle de bir devletin ve bir milletin ekonomik hayatı adına bir tehdit olan faiz ile de topyekûn bir seferberlik ile ve etkin bir mücadele yöntemi ile mücadele edilmelidir. Evet, bir devletin ve bir milletin ekonomik hayatı için yukarıda gerekçeleri ile birlikte ifade edildiği gibi adeta bir

“ Faiz ile mücadele noktasında yazılı ve görsel basın, sosyal medya ve televizyonlar aktif bir şekilde kullanılmalıdır. Faiz meselesinin yol açtığı felaketleri konu alan adeta kamu spotları misali birçok kısa video hazırlanmalı ve bu videolar medya iletişim araçları etkin bir şekilde kullanılarak geniş kitlelere ulaştırılmalıdır.

felaket olan bu faiz illeti ile mücadele de elbette ki faizsiz bankacılık hizmeti vermeye çalışan katılım bankalarının tek başına yürütebileceği bir mücadele değildir.

Çünkü günümüzde dünya ekonomisi ve bankacılık sistemi faiz sistemi üzerine bina edilmiştir. Ülkemiz bankacılık sistemi de devletimizin ve iş dünyamızın dünya ülkeleri ile olan ekonomik ilişkileri dolayısıyla maalesef bu faiz sisteminin bir parçasıdır. Faizsiz bankacılık yapan katılım bankalarımızın ülkemiz bankacılık sistemi içerisindeki yerinin de henüz daha % 5 olması bize gösteriyor ki faiz illeti ile mücadele konusunda yapılması gereken çok şey ve atılması gereken çok adım vardır.

Bu adımların belli başlıcalarını özetle şöyle sıralayabiliriz:

1. Atılması gereken ilk adım olarak faiz ile mücadeleye katkı sunabilecek sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve katılım bankalarının yöneticileri bir araya gelerek faiz ile mücadele konusunda bir yol haritası çıkarılmalıdır.

2. Faizsiz bankacılığın öneminin topluma anlatılması aşamasında dini söylemler içeren bir dil yerine faiz illetinin ekonomiye verdiği zararların

boyutlarını aklı ve iktisadi gerekçeler ile ele alan ekonomik söylemler içeren bir dil kullanılmalıdır. 3. Faiz ile mücadele noktasında ilahiyatçı akademisyenlere nazaran finans ve bankacılık konusunun uzmanı ekonomist akademisyenlerden daha ziyade istifade edilmelidir. Bu noktada akademisyenler, reel sektör temsilcileri ve bankacıların iştirak edeceği sempozyumlar, paneller, konferanslar ve çalıştaylar organize edilmeli ve bu organizasyonlara halk tarafından geniş bir katılımın sağlanması için bu etkinliklerin tanıtımını yapan ciddi reklam ve ilan çalışmaları yapılmalıdır.

4. Faiz ile mücadele noktasında yazılı ve görsel basın, sosyal medya ve televizyonlar aktif bir şekilde kullanılmalıdır. Faiz meselesinin yol açtığı felaketleri konu alan adeta kamu spotları misali birçok kısa video hazırlanmalı ve bu videolar medya iletişim araçları etkin bir şekilde kullanılarak geniş kitlelere ulaştırılmalıdır.

5. Faizsiz bankacılık hizmeti veren katılım bankaları ise faize bulaşmadan hizmet kalitesini ve hizmet çeşitliliğini artırarak diğer mevduat bankaları ile yarışabilir ve onlara alternatif olabilir bir noktaya gelebilmelidir. İnsanlar faizsiz bankacılık hizmeti veren katılım bankalarına dini gerekçelerden daha ziyade ekonomik gerekçeler ile yönlendirilmelidir.

Dipnotlar:

1. TDK; Türkçe Sözlük, 1, K-A, Ankara, 1983, s.375
2. Bkz. İbn Manzûr, Lisan’ül Arap, Riba maddesi
3. Dârimi. Buyû’, 42
4. Abdulaziz Bayındır, Kur’ân-ı Kerim’in Açıklamalı Meali, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 225,226
5. Bakara Sûresi; 2/275
6. Muhammet İlyas Bozkurt, Mukaddime, Revizyon Medya, İstanbul, 2014, s.183,184
7. Bakara Sûresi; 2/276
8. Rûm Sûresi; 30/39
9. Bakara Sûresi; 2/275
10. Bakara Sûresi; 2/276
11. Rûm Sûresi; 30/39
12. Detaylı bilgi için bkz: Muhammet İlyas Bozkurt, Mukaddime, s.184,185
13. Bakara Sûresi; 2/278,279
14. Mücadele Sûresi; 58/21
15. Buhârî, Vesâyâ 23, Tıb 38, Hudûd 44; Müslim, İman 145; Ebû Dâvud, Vesâyâ 10; Nesâî, Vesâyâ 12
16. Bakara Sûresi; 2/280,281
17. Rûm Sûresi; 30/39
18. Bakara Sûresi; 2/277
19. Âl-i İmrân Sûresi; 3/130
20. En’âm Sûresi; 6/146
21. Nisâ Sûresi; 4/160,161

Sorularla Katılım Bankacılığı Diğer Bankalardan Farkları

Katılım bankacılığı, faizsizlik prensiplerine göre çalışan, bu prensiplere uygun her türlü bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp ticaret, ortaklık ve finansal kiralama vb. yöntemleriyle fon kullandıran bir bankacılık modelidir.

Faizsizlik Prensibi'nin özü de, faiz yerine kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplamak, ve müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan peşin alıp o müşteriye vadeli satmak suretiyle (murabaha), ayrıca kiralama, ortaklık vb. yöntemlerle fon kullandırmaktır.

Bankaların isimlerindeki "katılım" sözcüğü, yapılan bankacılık türünün kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bankalar, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri dahilinde ticaret ve sanayide değerlendirerek, oluşan kâr ve zarar tasarruf sahipleriyle paylaşırlar. TL, USD ve EUR bazında vadeli hesaplarda toplanan fonlar, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, finansal kiralama, kâr ve zarar ortaklığı yöntemleriyle değerlendirilir. Ticaretin ve sanayinin ihtiyaç duyduğu hammadde, yarı mamul veya mamul madde, gayrimenkul, makine veya her tür teçhizatın temini, bu yöntemler aracılığıyla sağlanmaktadır.

Bu bankalarda, her türlü bankacılık işlemlerinde faiz ve belirsizlik ihtiva eden, aşırı riskli ve spekülasyon işlemlere yer verilmez. Alkollü içecek, şans oyunları, silah ve bütün ürünleri gibi toplum için zararlı bulunan konularda banka-

cılık işlemi yapılmaz. Katılım bankalarının varlık nedeni ve altın kuralı "Faizsizlik Prensibi"dir. "Faizsizlik Prensibi'nin özü de; A) Faiz yerine kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplamak, B) Müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan peşin alıp o müşteriye vadeli satmak suretiyle (murabaha), ayrıca kiralama, ortaklık vb. yöntemlerle fon kullandırmaktır.

KATILIM BANKALARININ KURULUŞ AMACI NEDİR?

Türkiye'de ve dünyada halkın bir kesimi, faiz gelirlerinden uzak durmaktadır. Bu nedenle klasik bankalara gitmeyen fonlar atıl kalmaktadır. Bu durum hem genel ekonomi açısından, hem de tasarruf sahibi açısından bir kayıptır. Katılım bankaları, mali sektörde bir yenilik olarak, faiz hassasiyeti nedeniyle klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak, alternatif yatırım alanları sayesinde

Kuruluş aşamasında ve dünyadaki uygulamalardan örnek alınarak katılım bankalarının topladığı fonları değerlendirmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir.

hizmet karşılığında sağlanması gibi prensipler bulunmaktadır.

ANA FAALİYETLERİNDEKİ BU ÖNEMLİ FARKLARA RAĞMEN KAMUOYUNDA BÜYÜK ÖLÇÜDE, "BU BANKALAR ARASINDA FARK YOK, İKİSİ DE AYNI" ALGISI BULUNMAKTADIR. BU ALGININ SEBEBİ NEDİR?

Bu algı yanlış anlamalardan kaynaklanmaktadır. Yanlış algının temelinde yatan esas neden, her iki tür bankacılığın fon kullanan müşterilerinden sağladıkları faiz ve kâr (vade farkı) oranları ile tasarruf sahiplerine verdikleri faiz ve kâr payı oranlarının birbirine yakın olmasıdır. Bu yakınlığın nedenini şu şekilde açıklamak mümkündür: Aynı piyasa ve ekonomide faaliyet gösteren her iki bankacılık türü de, tasarruf sahiplerinden sağladıkları kaynakların kısa vadeli olması nedeniyle (ortalama vade 35 gün) büyük ölçüde piyasanın kısa vadeli finansman ihtiyacını karşılamaktadır. Kredi faiz ve kâr oranları, faaliyette bulunulan piyasada oluşmakta ve bütün bankalar piyasada oluşan fiyatlara göre fon kullandırmaktadır.

körfez fonlarını çekmek amacıyla kurulmuştur. Kuruluş aşamasında ve dünyadaki uygulamalardan örnek alınarak katılım bankalarının topladığı fonları değerlendirmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerle elde edilen kazancın ticari kazanç niteliğinde olduğu ve faizden esaslı olarak farklılık gösterdiği hususunda görüş birliği oluşmuştur.

KATILIM BANKALARI İLE DİĞER BANKALAR (MEVDUAT BANKALARI) ARASINDAKİ BAŞLICA FARKLILIKLAR NELERDİR?

Katılım bankaları ile mevduat bankaları fonksiyonel olarak birbirine benzerdir. Her iki tür bankacılık da halktan ve çeşitli kuruluşlardan topladıkları tasarrufları tüccar, sanayici ve tüketicilere kullandırmakta, tasarruflar ve yatırımlar arasında aracılık yapmaktadır. Ayrıca dış ticaret, teminat mektubu, çek, senet ve kredi kartı gibi diğer bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Ancak bu iki tür bankacılığın fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri birbirinden tamamen farklıdır. Mevduat bankaları faizle fon (mevduat) toplamakta ve faiz karşılığında ödünç para vermektedir. Halbuki katılım bankaları kâr ve zarara katılma yöntemiyle ortaklık esasına göre fon toplamakta, ticaret, ortaklık, kiralama vb. esasına göre fon kullandırmaktadır. Ayrıca bu bankalar, işlemlerinin hiçbirinde faize yer vermemektedir. Katılım bankacılığında faiz yasağı bulunmakla birlikte; belirsizlik yasağı, aşırı risk ve spekülasyon yasağı, mal ve hizmet satın alımında paranın müşteri yerine fatura karşılığında satıcıya ödenmesi uygulaması, mutlaka finansmanın bir mal veya

Katılım bankaları, mali sektörde bir yenilik olarak, faiz hassasiyeti nedeniyle klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak, alternatif yatırım alanları sayesinde körfez fonlarını çekmek amacıyla kurulmuştur.

Vadeli olarak açılan katılma hesaplarına dağıtılacak kâr, bu hesaplardaki fonların kullandırılması neticesinde oluşan kâr seviyesine bağlıdır. Fonlar, para cinsine göre TL, USD ve EUR havuzlarında toplanır. Fon kullanmak isteyen müşteriye, talep ettiği para cinsi ve vade grubuna göre ilgili havuzdan, ihtiyaç duyduğu malın peşin alınıp vadeli satımı suretiyle finansman sağlanır ve bu işlemten doğan kâr, günlük bazda katılma hesaplarına dağıtılır. "Günlük bazda dağıtılan kârların vade sonunda biriken tutarı, müşteriye kâr payı olarak ödenir."

gerekir. Ayrıca, yöntem farkından dolayı her iki tür bankacılığın tasarruf sahiplerine dağıttığı kâr payı ve faiz arasındaki fark zaman zaman açılabilir. Bu açılma çoğunlukla krize giriş ve krizden çıkış dönemlerinde olmaktadır. Örneğin 2008 krizinden çıkış senesi olan 2009 yılında konjonktür gereği mevduat bankaları faizlerini 6-7 puan düşürdüler ve bu nedenle katılım bankalarının kâr payı oranları bu bankaların faiz oranlarına göre 6-7 puan yüksekte kaldı. Çünkü katılım bankalarında oran artırma ya da düşürme yöntemi bulunmamaktadır. Sadece elde edilen kâr, banka ve müşteri arasında paylaşılmaktadır. Bu durumun tersine, yani katılım bankaları oranlarının diğer bankalardan düşük kalması durumuna da rastlamak mümkündür. Örneğin, 2013 Mayıs ayında ortaya çıkan Taksim Gezi Parkı olaylarında piyasanın kızışması sonucunda mevduat bankaları faiz oranlarını 3-4 puan artırdılar.

Bu durumda katılım bankalarının dağıttıkları kâr payları diğer bankalara nazaran 3-4 puan aşağıda kaldı. AB ile yaşanan gerginlikler ile 15 Temmuz kalkışması gibi siyasi olaylar, FED'in faiz artırımı gibi ekonomik olaylar nedeniyle piyasaların yeniden baskı altına girmesi sonucunda 2016 yılında da mevduat bankaları, faiz oranlarını artırmışlar ve katılım bankalarının 3-4 puan üzerine çıkmışlardır. Netice olarak her iki banka türünün karşılaştırılmasında asıl kıstas, onların finansman müşterilerinden sağladıkları faiz ve kâr oranı ile tasarruf sahiplerine dağıttıkları kâr payı ve faiz oranları değil, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri olmalıdır.

KONUT VE TAŞIT KREDİLERİNDE KATILIM BANKALARI İLE DİĞER BANKALAR OPERASYONEL OLARAK BÜYÜK ÖLÇÜDE BENZERLİK GÖSTERMEKTE. BUNUN NEDENİ NEDİR?

Konut ve taşıt kredilerinde, kredi tutarının müşteriye değil, satıcıya ödenmesi nedeniyle iki tür bankacılık arasında benzerlik olduğu doğrudur. Ancak diğer bankaların satıcıya ödeme yapması, onların çalışma prensipleri ile ilgili değil, daha sağlıklı bir yöntemi olması nedeniyle. Ayrıca, katılım bankalarının uyguladığı bir yöntemi nedeniyle onları bu konuda katılım bankacılığına yaklaştırmaya eleştirilecek bir husus değil, katılım bankaları için memnuniyet verici bir durumdur. Ayrıca konut ve taşıt kredilerinde her iki tür bankacılık arasında hukuki açıdan farklılıklar vardır. Her şeyden önce katılım bankalarında finansman sözleşmesi vekalet verme süreci de dahil edildiğinde alım-satım usulüne göre düzenlenmekte, böylece faizsizlik esasıyla uyumlulaştırılmakta iken diğer bankalarda kredi sözleşmesi şeklinde düzenlenmektedir. Katılım bankalarının konut ve taşıt

kredilerinde alım satım işlemi vekalet yöntemiyle yapılmaktadır.

KATILIM BANKALARI, KÂR VEYA ZARARA KATILMA HESAPLARINA DAĞITACIĞI KÂR PAYINI NASIL BELİRLİYOR?

Vadeli olarak açılan katılma hesaplarına dağıtılacak kâr, bu hesaplardaki fonların kullanılması neticesinde oluşan kâr seviyesine bağlıdır. Söz konusu fonlar, para cinsine göre TL, USD ve EUR havuzlarında toplanır. Fon kullanmak isteyen müşteriye, talep ettiği para cinsi ve vade grubuna göre ilgili havuzdan, ihtiyaç duyduğu malın peşin alınıp vadeli satımı suretiyle finansman sağlanır ve bu işlemten doğan kâr, günlük bazda katılma hesaplarına dağıtılır. "Günlük bazda dağıtılan kârların vade sonunda biriken tutarı, müşteriye kâr payı olarak ödenir."

KATILIM BANKALARI HEP KÂR DAĞITIYOR, HIÇ ZARAR DAĞITMIYOR, NEDEN?

Katılım bankaları kârlarının büyük bölümünü mal alım-satımı şeklinde gerçekleştirdiği finansmandan sağlamaktadır. Bir malı örneğin peşin 100 liraya aldıktan sonra vadeli 110 liraya satarak 10 lira kâr elde etmektedir. Banka hiçbir zaman 100 liraya aldığı malı 90 liraya satmamaktadır. Bu nedenle alımsatımdan zarar etmesi mümkün değildir. Bankanın zararı, ancak sattığı malın bedelini (yani kullandığı fonun taksitlerini) tahsil edememesinden kaynaklanabilir. Tahsil edilememe oranı da toplam finansman hacminin azami %3-4'ünü aşmadığı için banka neticede zarar etmemekte ve hesap sahiplerine kâr dağıtmaktadır. Bu yüz-

Katılım bankaları kârlarının büyük bölümünü mal alım-satımı şeklinde gerçekleştirdiği finansmandan sağlamaktadır.

den yüzde 3-4'lük oran, sadece dağıtılacak kârı bir miktar aşağıya çekmektedir. Örneğin %8 yerine %7,5 gibi. Ancak ciddi kriz dönemlerinde (2001 krizinde olduğu gibi) alacakların tahsil edilememe oranları %10 hatta daha yüksek oranlara çıktığında dağıtılacak kâr oranı daha alt seviyelere ineabilmektedir.

DÜNYADA BAŞKA ÖRNEKLERİ VAR MI?

Katılım bankaları, 1970'li yıllardan itibaren dünya mali gündeminde tartışılan bir konudur. Türkiye'deki ilk uygulaması ise 1985 yılında başlatılmıştır. Sayıları hızla artan faizsiz bankalar, iştirakleri ve şubeleri ile halen 60'tan fazla ülkede faaliyet göstermektedir. Bünyelerinde

Katılım bankalarındaki iç denetim ve iç kontrol birimleri bankaların faaliyetlerinin danışma kurullarının kararına ve faizsiz bankacılık ilkelerine uygunluğunu denetlemektedir.

faizsiz esaslara göre çalışan birimler kuran batılı banka ve kurumlar da vardır. Bunlara örnek olarak; Citibank, HSCB, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs, Islamic Bank of Britain gibi müesseseler sayılabilir. Batılı bankalarca kurulan ilk bağımsız faizsiz banka, Citibank tarafından 1996 yılında, 20 milyon USD sermaye ile Bahreyn’de kurulan Islamic Investment Bank’tır. Halihazırda İngiltere’de 5 İslami banka İsviçre’de ise 2 İslami yatırım bankası faaliyet göstermektedir. Rusya ve Çin’de de birer İslami banka kurulmuştur.

KATILIM BANKALARINDAKİ TASARRUFLARDA GÜVENCE VAR MIDIR?

Katılım bankacılığı sisteminin güven ve istikrarının sürdürülmesi amacıyla diğer bankalarda olduğu gibi katılım bankalarındaki tasarrufların da kâr payı dahil kişi başına 100.000 TL’lik bölümü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun yani devletin güvencesi altına alınmıştır. Burada devletin güvence vermekteki amacı kişileri korumaktan ziyade ülke ekonomisi için hayati önem taşıyan bankacılık sistemini korumaktır. Güvence, kişi ve banka başına ayrı ayrı 100.000 TL’dir. 4 kişilik bir aile, her aile bireyi için mevcut 5 katılım bankasında ayrı ayrı 100.000 TL’lik hesap açtırarak parasının toplam 2.000.000 TL’lik bölümünü güvence altına alabilir. (100.000 x 5 = 500.000 TL bir bankadan sağlanan güvence toplamı). Bunun 4 aile bireyi için uygulanması halinde toplam güvence tutan 2.000.000 TL olur. (500.000 x 4 = 2.000.000 TL) Ticari ve resmi hesaplar için halihazırda güvence bulunmamaktadır.

KATILIM BANKACILIĞININ FAİZSİZ BANKACILIK ESASLARINA UYGUNLUĞU NE TÜR MEKANİZMALARLA SAĞLANMAKTADIR?

Katılım bankalarının faizsiz bankacılık ilkelerine uygun faaliyet göstermeleri için her katılım bankası bünyesinde “Danışma Kurulları” oluşturulmuştur. Katılım bankalarının ürün ve süreçleri bu kurulun onayından geçmektedir. Yönetim kurullarına bağlı ancak kararlarında bağımsız hareket eden bu kurullar, katılım bankalarının ürünlerinin piyasaya sürülmeden önce gereken incelemelerini yaparak uygunluk görüşü bildirmektedir. Katılım bankalarındaki iç denetim ve iç kontrol birimleri bankaların faaliyetlerinin danışma kurullarının kararına ve faizsiz bankacılık ilkelerine uygunluğunu denetlemektedir. Ayrıca TKKB merkezinde, katılım bankaları arasında ki uygulama farklılıklarını azaltma amacıyla bir “Danışma Komitesi” kurulmuştur. Bu komite, “borcunu geciktiren müşterilere uygulanacak gecikme cezası” gibi hassas, oldukça önemli ve bütün katılım bankalarını ilgilendiren konularda standart görüş belirlemektedir. Diğer taraftan BDDK bünyesinde, katılım bankacılığının gelişmesini ve faizsiz bankacılık ilkelerine uygun faaliyet göstermelerini gözetmek amacıyla Uygulama III Dairesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra, mevcut Danışma Komitesi’nin yerini alacak, bütün faizsiz finans sistemi için bağlayıcı nitelikte standartlar üretecek olan bir Merkezi Danışma Kurulu kurulması çalışmaları devam etmektedir.

KATILIM BANKALARI DAĞITACAKLARI KÂRI ÖNCEDEN AÇIKLIYORLAR MI?

Dağıtılacak kârları önceden açıklamak hiçbir şekilde mümkün değildir. Kâr tutar ya da oranı, vadeden bir gün önce dahi bilinmemektedir. Çünkü elde edilen kârlar günlük bazda katılma hesaplarına dağıtılmakta ve vade

sonunda biriken toplam kâr anaparaya eklenmektedir. Gazetelerde ilan edilen kâr payları ileriye yönelik dağıtılacak kârları gösteren bir tablo değil, açıklanan rakamlar verilen tarih itibarıyla gerçekleşmiş ve vade gruplarına göre

dağıtılmış kâr paylarını göstermektedir. Netice itibarıyla, bu oranlar müşterilere geçmişte dağıtılan kâr payları hakkında fikir vermek ve geleceğe yönelik karar vermelerine yardımcı olmak amacıyla ilan edilmektedir.

KÂR PAYI İLE FAİZ ARASINDAKİ FARK NEDİR?

KÂR PAYI

FAİZ

■ Vade sonunda belli olur. Vadeden bir önceki gün bile kesinleşmiş tutar belli olmamaktadır.

■ Vade başında belirlenir.

■ Müşteriye ödenecek kâr payı, havuzda toplanan fonların kullanılması sonucunda doğan kârdan ödenir. Müşteriye ödenen kâr payı ile fon kullanan müşteriden alınan kâr arasında bire bir ilişki vardır.

■ Müşteriye ödenecek faiz, bankanın çeşitli kaynaklarından elde ettiği gelirlerden ödenir. Bunların başında kredi faizleri gelir. Ancak kredilerden alınan faizle mevduata ödenen faiz arasında bire bir ilişki yoktur.

■ Finansmandan alınan kâr payı ile tasarruf sahiplerine ödenen kâr payı arasında tam bir paralellik vardır. Makas sabittir. Açılıp kapanmaz.

■ Krediden alınan faizle mevduata ödenen faiz arasındaki paralellik güçlü değildir. Makas şartlara göre açılıp kapanır. (2008 krizinde açıldığı gibi)

■ Müşteriye ödenecek kâr payı, bankanın kullandığı fonlardan sağladığı kâra bağlıdır. Banka az kâr ederse müşteri de az kâr payı alır. Çok kâr etmesi durumunda müşteri bundan yararlanıp çok kâr payı alır. Zarar ederse, müşteri zarara katlanmak zorundadır.

■ Müşteriye ödenecek faiz, bankanın kârına bağlı değildir. Banka az kâr etse de, çok kâr etse de ya da zarar etse de müşteriye ödenecek faiz baştan belirlenen oran üzerinden hesaplanır ve bu oran vade sonuna kadar değişmez.

■ Kâr payı, nakdi bir kredinin karşılığı olmayıp mutlaka bir mal veya hizmet alım-satımı veya ortaklık neticesinde ortaya çıkar.

■ Faiz, bankacılıkta mutlaka bir borç ilişkisinin karşılığı olan fazlalıktır.

TİCARET İLE KREDİ ARASINDAKİ FARK NEDİR?

TİCARET

KREDİ

■ Katılım bankası ticaret yöntemi ile fon kullanırken müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcısından peşin satın alır ve üzerine kârını ekleyerek müşterisine vadeli olarak satar.

■ Diğer bankalar müşterilerine kredi (borç para) verirler. Kredi ile mal alım-satımı arasında bağlantı kurulmaz.

■ Ticaret yönteminde ödeme banka müşterisine değil, fatura karşılığında malın satıcısına yapılır.

■ Kredide ödeme esas olarak doğrudan banka müşterisine yapılır. (Kredi sağlanıldığı açısından konut kredisinde olduğu gibi doğrudan satıcıya da yapılabilir)

■ Ticaret yönteminde müşteri ile banka arasındaki akit, alım satım akdi şeklindedir.

■ Kredi sisteminde müşteri ile banka arasındaki akit, kredi (ödünç para verme) akdi şeklindedir.

■ Ticaret yönteminde, herhangi bir alışveriş veya proje olmadan para ödenmez. Finansman mutlaka bir mal alımı, kiralama veya ortaklık projesi ile ilişkilendirilir.

■ Kredi de müşterinin işletmesi ile ilgili bir ihtiyacının karşılanması için verilir. Ancak ödeme bir mal alımı karşılığında yapılmaz. (Konut ve taşıt kredileri hariç) Müşterinin aldığı krediyi istediği şekilde kullanma imkanı vardır.

TKKB’nin, “Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır?” İsimli çalışmasından alınmıştır.

Diyanetten Katılım Bankacılığına Özel Çalışmalar

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. Ahmet Yaman katılım bankalarını denetleyecek bir Fıkıh Kurulu kurulması fikrini tartışmaya açtı. Kurul, finansal ürünlere onay verecek...

Prof. Dr. Ahmet Yaman: “Altın bankacılığı dâhil bütün bankacılık ürünleri, finansman ürünleri ve kart işlemlerinin bu kurulun onay ve denetimine sunulması sağlanmalıdır”

Diyane't'e bağlı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. Ahmet Yaman, Diyanet Dergisi'ne yazdığı “Ekonomi ve Değer” başlıklı makalesinde, faizsiz çalışan katılım bankacılığının sermaye sahibi dindar kesim için iyi bir adım olduğunu belirterek, bununla ilgili sektörel faaliyetleri ‘şeriat kurallarına göre denetleyecek bir Fıkıh Kurulu’ kurulmasını istedi. Prof. Dr. Ahmet Yaman, “Altın bankacılığı dâhil bütün bankacılık ürünleri, finansman ürünleri ve kart işlemlerinin bu kurulun onay ve denetimine sunulması sağlanmalıdır” görüşünü savundu. Yaman, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sık sık gündeme getirdiği ‘paranızı yastık altında tutmayın’ sözlerine de destek verdi ve “Sermayeyi yastık altında tutmak zekat sorumluluğu doğurur” uyarısında bulundu.

DİNDARLAR PARALARINI SAKLADI

Prof. Dr. Ahmet Yaman’ın makalesinde halkın inanç ve ahlak değerleriyle uyumlu olmasına

özen gösterilmeyen bir piyasa oluşturulduğu ve para-finance sistemi yaratıldığı öne sürülerek, “Hal böyle olunca dinî duyarlılıkların baskın olan kişiler, ekonomik değerlerini piyasaya arz etmekten geri durmuş, birçok kişi meşruiyet kaygısıyla yatırım yapmaktan korkmuş, bunların doğrudan ya da dolaylı etkisiyle faiz oranları anormal yükselmiş, maliyetler artmış, kayıt dışılık hâkim olmuş, büyüme yavaşlamış, millî gelir istenen ölçüde yükselmemiş ve daha birçok olumsuz sonuç ortaya çıkmıştır” sözlerine yer veriliyor. Dünyada birçok gelişmiş Batı ekonomisinde kamusal desteklerle on yıllardır var olan faizsiz finans piyasaları ve araçlarının artık ülkemizde devlet girişimiyle de vücut buluyor olmasının heyecan verici olduğunun vurgulandığı makalede şu tespitlere yer veriliyor:

KATILIMCILAR FAİZDEN UZAK OLSUN

“Bu bağlamda kamunun özen göstermesi

gereken birkaç hususa işaret etmek yerinde olacaktır: Öncelikle katılım bankalarının kuruluş sermayesinin İslâmî kurallara göre temiz ve helâl olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle kuruluş sermayesi, kamunun faiz dışı meşru gelirlerinden temin edilmelidir.” Sektörel faaliyetlerin dinî-şerî denetime tabi olması gerektiğinin belirtildiği makalede, “Bunun için yetkin fıkıh uzmanlarından oluşan bir kurulun teşkil edilip altın bankacılığı dâhil bütün bankacılık ürünleri, finansman ürünleri ve kart işlemlerinin bu kurulun onay ve denetimine sunulması sağlanmalıdır. Son bir husus da hizmet içi eğitimidir. Katılım sektöründe bulunan genel müdürden şube çalışanına kadar her düzeydeki görevlinin katılım bankacılığının felsefesi ve uyması gereken fıkıh kuralları açısından periyodik olarak bilgilendirilmesi, yanlışlıkları azaltacaktır” şeklinde değerlendirme yapıldı.

DEVLET BOŞ TARLANIZA EL KOYMA HAKKINA SAHİP

“İslâm, hiç kimsenin haksızlığa uğramayacağı bir ekonomik sistem tasavvuruna sahiptir” tespitini yapan Prof. Dr. Ahmet Yaman, İslâm’daki ekonomi ilkelerinden bazılarını şöyle sıraladı: “Özel mülkiyet koruma altına alınmış; dinî, hukukî, ahlaki ve resmî sınırlamalar dışında kişinin kendi mülkünde tasarruf hürriyeti olduğu belirtilmiştir. Risksiz veya emeksiz kazanç değerli değildir. Böyle değersiz kazançların en başta gelen şekli olan faiz, haramdır. Sermayeyi yastık

Prof. Dr. Ahmet Yaman: “İslâm, hiç kimsenin haksızlığa uğramayacağı bir ekonomik sistem tasavvuruna sahiptir.”

altında bulundurmamak doğru değildir. Yatırıma konu olmayan sermayeye zekât sorumluluğu yüklenir. Sahibi tarafından değerlendirilmeyen tarım arazileri üzerinde devlet bir takım tedbirler alabilir. Mal ve sermayenin belli ellerde toplanması engellenir.”

Öncelikle katılım bankalarının kuruluş sermayesinin mutlaka İslâmî kurallara göre temiz ve helâl olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle örneğin, bir kamu katılım bankası için kuruluş sermayesi, kamunun faiz dışı meşru gelirlerinden temin edilmelidir.”

“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faizli borç Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince; mallarını kat kat artıranlar zekât verenlerdir. ”

(Rûm Sûresi; 30/39)

